Laabaau jiida iyi Matie í kɔ

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa
(Cɔ Luku 3:23-28)

1 Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa wee. Jesu
Kirisii í jɛ tɔkui Davidi, nɔ Davidi mɔ wa jɛ tɔkui
Aburahamu.
2 Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mɔi í bí Zakɔbu.
Zakɔbu mɔi í bí Zuda do igbãɛ do ifɔɛ ŋa.
3 Zuda do Tamaa aboɛ aŋa mɔi à bí Farɛsi do Zara.
Farɛsi mɔ í bí Esiromu. Esiromu mɔ í bí Aramu.
4 Aramu mɔ í bí Aminadabu. Aminadabu mɔ í bí
Nasɔ̃ɔ. Nasɔ̃ɔ mɔ í bí Salamɔɔ.
5 Salamɔɔ do Rahabu aboɛi à bí Boazi. Boazi mɔ
do Rutu aboɛi à bí Obɛdi. Obɛdi mɔ í bí Izai.
6 Izai mɔ í bí Davidi iyi í na í jɛ ilaaluu.
Davidiu mɔ í bí Salomɔɔ. Iyei Salomɔɔui í jɛ aboi
Urii iyi Davidi í sou.
7 Salomɔɔ mɔ í bí Roboamu. Roboamu mɔ í bí
Abia. Abia mɔ í bí Azafu.
8 Azafu mɔ í bí Zozafati. Zozafati mɔ í bí Zoramu.
Zoramu mɔ í bí Oziasi.
9 Oziasi mɔ í bí Zoatamu. Zoatamu mɔ í bí Akazi.
Akazi mɔ í bí Ezekia.
10 Ezekia mɔ í bí Manasee. Manasee mɔ í bí Amɔɔ.
Amɔɔ mɔ í bí Zoziasi.
11 Zoziasi mɔ í bí Zekonia do ifɔɛ ŋa si waati iyi
ilaalui Babilɔni, ilu nlau, í jɛ inɛi Izirɛli ŋa igũ í nɛò
ŋa si ilɛɛ.
12 Si anyii iyi à nɛò ŋa ikpa Babilɔni ŋɔi Zekonia í
bí Salatɛli, nɔ Salatɛli mɔ í bí Zorobabɛli.
13 Nɔ Zorobabɛli mɔ í bí Abiudu. Abiudu mɔ í bí
Eliakimu. Eliakimu mɔ í bí Azɔɔ.

14 Azɔɔ mɔ í bí Sadɔku. Sadɔku mɔ í bí Akimu.
Akimu mɔ í bí Eliudu.
15 Eliudu mɔ í bí Eleazaa. Eleazaa mɔ í bí Matani.
Matani mɔ í bí Zakɔbu.
16 Nɔ Zakɔbu mɔ í bí Zozɛfu mɔkɔi Maari, nɔ Maari
mɔi í jɛ iyei Jesu iyi à ya kpe Kirisi.
17 Bɛɛbɛi si dimi nŋau hai waatii Aburahamu wa
hee ku naa si waatii Davidi, tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í
wɛɛ. Hai bi Davidi má ku naa si waati iyi à bɔò ŋa
Babilɔni tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Si anyiɛ, hai
waati iyi à bɔò ŋa Babilɔniu ku naa si waati iyi à bí
Jesu iyi à ya kpe Kirisi tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ má.

Kubíi Jesu Kirisi
(Cɔ Luku 2:1-7)

18 Yaase bɛi à bíò Jesu Kirisi wee. Hai waati iyi
Maari í wɛɛ mudɛ̃ɛi à mua Zozɛfu. Amma hee a maa
tɔtɔɔ sɛ̃ɛ Maari í nɛ asĩ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃.
19 Zozɛfu mɔkɔɛu wee inɛ dee deei. Kù bi nŋu ku
dasi Maari anyɔ si bantuma. Na ŋɔi í ce í dasi idɔ
nŋu ku kɔsiɛ si asii.
20 Si bɛi wa lasabu bɛɛbɛ ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í
naa í sɔ̃ɔ si ala í ni, Zozɛfu, awɔ tɔkui Davidi ilaaluu,
maà ce njoi i so Maari, mudɛ̃ɛ iyi à muɛu. Dasiɛ
kpasɛ̃. Asĩ iyi í nɛu bɛ, do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃i.
21 Á bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. Nŋui á faaba inɛɛ
ŋa hai si dulum du ŋa.
22 Mii ŋau ihɛ̃ fei í cei ku ba ide iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í tako
í sɔ̃ walii Ezai ku sisia inɛ ŋau ku kɔ̃,
23 iyi í ni,
Mudɛ̃ɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ á na ku nɛ asĩ.
Á bí ama inɛmɔkɔ,
Nɔ a kpoo Emanuɛli.
Yaasei iriui í jɛ Ilaaɔ̃ í wɛɛ do awa.

24 Iyi Zozɛfu í jĩ ŋɔi í ce bɛi amalekau í sɔ̃ɔ, í dasi
Maari kpasɛ̃ɛ.
25 Amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hee í koo í bíò ama
inɛmɔkɔɛ. Nɔ Zozɛfu í sɔɔ Jesu.

2

Woo mà ŋa à naa Jesu ku cɔ hai nunui daakɔ

1 À bí Jesui Betelehɛmu si ilɛi Zudee si waatii
amanlu Herodu. Si anyii kubíɛ woo mà yaasei
andaiya gɔ ŋa à naa Zeruzalɛmu hai nunui daakɔ,
2 nɔ à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ŋa iyi à bí nsɛiu
í wa. Hai nunui daakɔi à yɛ andaiyaɛ í fita, ŋɔi à naa
ku tɔɔɛ.
3 Iyi amanlu Herodu í gbɔ ideu, ŋɔi inɔɛ í fɔ, bɛɛbɛ
mɔi inɛi Zeruzalɛmu ŋau fei inɔ nŋa í fɔ.
4 Ŋɔi í tɔtɔɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋa fei nɔ í bee ŋa tengi bii à ni aa bí
Inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Betelehɛmui si ilɛi Zudee domi
bɛɛbɛi walii Misee í tako í kɔɔ wo,
6 í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Iŋɛ inɛi Betelehɛmu ŋa, si ilɛi Zudee,
Ntɔ ntɔ, ilu nŋɛ kù kere si ilu nlai Zudee ŋa fei,
Si na iyi í jò hai si ilu nŋɛi ilaaluu á fita
Inɛ iyi á gbã inɛi Izirɛli, inɛm ŋa.
7 Ŋɔi Herodu í jò à kpe woo mà ŋau do asii, í bee
ŋa si waati iyi andaiyau í fita dee dee. Nɔ à sɔ̃ɔ.
8 Iyi í gbɔ bɛɛbɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni a bɔ Betelehɛmu a
koo a bee yaasei amau wa sãa sãa. Bii à yɔɔ nɔ a nyi
wa a naa a sɔ̃ nŋu ku ba nŋu mɔ nŋu koo gulɛa.

9 Iyi à gbɔ ideɛu à tã, ŋɔi à dasi kpãa. Nɔ andaiya
iyi à tako à yɛ hai nunui daakɔu í nyi í cua nŋa má
hee tengi bii amau í wa, í bɛi í leekĩ lele bɛ cau.
10 Iyi à yɛ andaiyau í leekĩ bɛɛbɛ, ŋɔi idɔ nŋa í dõ
hee í caa.
11 Nɔ à lɔ ile bɛ ŋɔi à yɛ amau do Maari iyeɛ. Nɔ
à gulɛ à tɔɔɛ. Nɔ à fũ bɔgɔi amani nŋa à nya wura à
muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku dõ inunu iyi à
ya kpe miru.
12 Si anyiɛ Ilaaõ í sõ ŋa si ala í ni a maà nyi bi
amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu à nɛò ilɛi
ide nŋa.

Zozɛfu ŋa à sa à nɛ ilɛi Ezibiti

13 Iyi woo mà ŋau à to anyi à nɛ, nɔ amalekai Aõ
Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala í ni, dede i so amau do
iyeɛ i sa i nɛò ŋa ilɛi Ezibiti, domi Herodu á dɛ amau
ku kpa. I koo i buba bɛ titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi
wa má ŋa.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í dede idũ í so amau do iyeɛ í
nɛò ŋa Ezibiti.
15 Bɛi à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi bɛ í cei ku
ba ide iyi Aõ Lafɛ̃ɛ í sõ waliiɛ ku sisia inɛ ŋau ku kõ,
si bɛi í ni, hai Ezibitii ṅ kpe amam wa.

À kpa ama keeke ŋa

16 Ŋɔi amanlu Herodu í yɛ iyi woo mà andaiya
ŋau à lɛlɛ nŋui, ŋɔi idɔɛ í kõ jiida jiida. Ŋɔi í ce dooi
waati iyi woo mà ŋau à yɛ andaiyau í fita, ŋɔi í jɔ̀ à
koo à kpa ama inɛmɔkɔ kpɔtɔɔ ŋa hee ku koo si do
amai adõ minji ŋa fei si ilui Betelehɛmu do ilɛɛkoɛ
ŋa fei.
17 Bɛɛbɛi ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

18 À gbɔ anu ku dɔ̃ si ilui Rama.
À gbɔ inɛ ŋa à kpata,
À waa cã buubuu.
Asee, Rasɛlii wa kpata na irii amaɛ ŋa.
Nɔ à bɔ ku lɛlɛɛ,
Amma í kɔ ku gbɔ kulɛlɛu
Si na iyi í jɔ̀ amaɛ ŋa a kù wɛɛ má.

Zozɛfu ŋa à baa hai ilɛi Ezibiti

19 Si anyiɛ Herodu í naa í ku, ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
í naa bi Zozɛfu si ala ilɛi Ezibiti bɛ,
20 í ni, dede i so amau do iyeɛ i nyiò ŋa ilɛi Izirɛli.
Inɛ ŋa iyi à waa dɛ amau ku kpa à ku.
21 Nɔ Zozɛfu í dede í so amau do iyeɛ à nyi ilɛi
Izirɛli má.
22 Amma í gbɔ iyi Aakelausii í jɛ bommai baaɛ
Herodu si ilɛi Zudeeu, ŋɔi wa ce njoi ku bɔ ku buba
bɛ. Nɔ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ si ala má í ni ku bɔ ilɛi Galilee. Ŋɔi
í tekĩ í bɔ Galilee si bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ.
23 Nɔ í koo í buba Nazarɛti. Bɛɛbɛi idei walii ŋau í
kɔ̃, si bɛi à ni aa kpoo inɛi Nazarɛti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Waati bɛɛbɛi, Zãa woo dasi inyi í naa wa ce
waazo si gbabuai Zudee.
2 Í ni, i kpaasi idɔ nŋɛ ŋa domi waati í maai iyi
Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ.
3 Idei Zãaui walii Ezai í fɔ wo, si waati iyi í ni,
À gbɔ imui inɛ gɔ wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.

4 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa dĩ santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi í jɛ ijɛɛ.
5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu do hai ilɛi
Zudee fei do hai ilu ŋa iyi à wa cingaai idoi Zuudɛ̃ɛu
fei.
6 À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi
si idoi Zuudɛ̃ɛu.
7 Farisi do Sadusi ŋa mɔ à waa naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ
nkpɔ ku ba ku dasi ŋa inyi. Iyi Zãa í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa
í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku, yooi í sɔ̃ ŋɛ í ni
i saa idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í maai wa.
8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi
idɔ ŋa.
9 I maà tamaa mà aa ba faaba ŋa si na iyi í jɔ̀ ì ya
maa ni ì jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. An sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á
yɔkɔ ku so kuta ŋau ihɛ̃ ku ce ŋa tɔkui Aburahamu
ŋa.
10 Wee dagba wa kãsi tã mɔm a daò icui jĩi. Na
nŋu, jĩi iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.
11 Amu inyii ṅ wa n dasi ŋɛ ku ba ku jɛ sɛɛdai idɔ
ku kpaasi nŋɛ, amma inɛ gɔ á na ku naa si anyim. Í
rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù to baa ṅ bɔ baatae. Nŋui
á da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃ do ina.
12 Wa mu mii ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku kpã bileeu
bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku dasi aka, sakou
mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

13 Waati bɛɛbɛ Jesu í naa hai ilɛi Galilee nɔ í bɔ idoi
Zuudɛ̃ɛ ku ba Zãa ku dasiɛ inyi.

14 Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi nŋu inyi, ŋɔi Zãa wa
bi ku kɔ, í ni, awɔi ì nɛ kpãa i dasim inyi, nɔ bɛirei í
ce ì waa naa bi tom.
15 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, jɔ̀ ku ce bɛɛbɛ titã, domi
bɛɛbɛi à nɛ ka ce ka ceò mii iyi Ilaaɔ̃ í bi fei. Nɔ Zãa í
jɛ.
16 Iyi í dasi Jesu inyi í tã, bɛ gbakã Jesu í fita wa hai
si inɔ inyiu. Ŋɔi lelei Aɔ̃ í cĩ nɔ Zãa í yɛ Hundei Ilaaɔ̃
wa de siɛ wa bɛi ankasiidi.
17 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ
Amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii nŋu, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í bɔò Jesu si
gbabua ku ba Seetam ku lɛlɛɛ.
2 Ŋɔi Jesu í ce anu ku dĩ dasã ciiji do idũ ciiji, si
anyiɛ nɔ ari wa kpaa.
3 Ŋɔi Seetam woo lɛlɛu, í naa siɛ í ni, bii awɔu
Amai Ilaaɔ̃i do ntɔ, jɔ̀ kuta ŋau ihɛ̃ a kpɔò pɛ̃ɛ.
4 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, amanɛ ci
ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã, amma á maa wɛɛi na ide iyi
Ilaaɔ̃ wa fɔ fei.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ Zeruzalɛmu, ilu kumáu, nɔ í
gũòɛ hee si antai ile lelei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u.
6 Ŋɔi í ni má, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i, fo i dingaa ilɛ,
domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa degbeɛ,
Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.
7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má,
maà ti i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ.

8 Si anyii nŋu, Seetam í bɔò Jesu hee antai iri kuta
nla gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai andunya fei do amboe
nŋa.
9 Nɔ í ni, bii ì gulɛ ì tɔɔm, mii ŋau ihɛ̃ fei an muɛɛ.
10 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sɛkɛɛ bɛ Seetam. Kukɔi idei
Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa tɔɔ, nɔ i wɛɛ na irii nŋu akã.
11 Ŋɔi Seetam í bɛi í sɛkɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ amaleka ŋa
à naa à sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

12 Ŋɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ. Nɔ í
sinda í nyi ilɛi Galilee.
13 Amma iyi í to Nazarɛti, kù buba bɛ,
Kapɛranumui í koo í buba, ilu iyi í wa kɔkɔi tenku
iyi à ya kpe Galilee, si ilɛi Zabulɔ̃ɔ do Nɛfitali.
14 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í fɔu ku
kɔ̃ waati iyi í ni,
15 Inɛi Zabulɔ̃ɔ do inɛi Nɛfitali ŋa,
Aŋa iyi à wa kɔkɔi kpãa iyi wa bɔ Tenku,
Aŋa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛu,
Aŋa iyi à wa ilɛi Galilee bii dimi mmu ŋa à wa,
16 Aŋa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aŋai à yɛ inya kumá nla nla.
Aŋa iyi à wa si ilɛ bii iku do ilu kuku í wa,
Aŋai inya kumá í naa si.
17 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku waazo, í ni, i
kpaasi idɔ nŋɛ si na iyi í jɔ̀ waati í maai wa iyi Ilaaɔ̃
á jɛ bommaɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ si itĩi tenku iyi à ya kpe
Galilee, ŋɔi í yɛ sɔɔkɔ minji gɔ ŋa, Simɔɔ iyi à ya kpe
Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le taao si inɔ tenkuu.
19 Nɔ í sõ ŋa í ni, i toom wa ŋa, nɔ an ce ŋɛ woo
dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaõ.
20 Bɛ gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa à tooɛ.
21 Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ŋa má, Zaaki do
Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa. Inɛ ŋau à wa si akɔi inyi
gɔ do baa nŋa, à waa teese taao nŋa ŋa. Nɔ Jesu í kpe
ŋa.
22 Bɛ gbakã aŋa mɔ à jɔ̀ akɔu do baa nŋa à waa tooɛ.
23 Nɔ Jesu í dabii si ilɛi Galilee fei wa kɔ inɛ ŋa si
cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, wa sisi
nŋa laabaau jiida si bɛi Ilaaõ wa ce sɔɔlu ku na ku jɛ
bommaɛ, nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa à waa ba iri si bõɔ dimi ikã
ikã nŋa ŋa fei.
24 Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ilɛi Siri fei, hee inɛ
ŋa à wasi ku naaò bõɔ nŋa ŋa wa bi tɛɛ. Inɛ ŋa iyi
à nɛ dimii bõɔ ikã ikã fei do inɛ ŋa iyi à nɛ wahalai
ara kuro nkpɔ do inɛ ŋa iyi inɛi inɔɔko ŋa à mu, do
inɛ ŋa iyi à waa ce bõɔi cukuuna do wɛɛgɛ ŋa, à naaò
aŋa fei wa bi tɛɛ, nɔ í jɔ̀ aŋa fei à ba iri.
25 Nɔ zamaa nkpɔ gɔ í too fitiɛ wa hai ilɛi Galilee
do hai ilui Zeruzalɛmu do ilɛi Zudee hee do icei idoi
Zuudẽɛu bii Ilu Mɛɛwa ŋau à wa fei.

5

Inɔ didõ ntɔ ntɔ
(Cɔ Luku 6:20-23)

1 Iyi Jesu í yɛ zamaau ŋɔi í koo í gũ iri kuta gɔ í
buba. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔtɔɔ siɛ.
2 Nɔ í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
Si cioɛu í ni,

3 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Ilaaõ do ara
kukaye,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaõ ŋa.
4 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa kpata,
Domi Ilaaõi á tũ idɔ nŋa.
5 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi daa nŋa í dõ,
Domi aŋai aa nɛ ilɛu fei.
6 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ari do agbɛi mii
iyi Ilaaõ wa bee,
Domi Ilaaõ á jò a yo.
7 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à ya nɛ araarei inɛ ŋa,
Domi Ilaaõ mɔ á nɛ araare nŋa.
8 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi idɔ nŋa í má,
Domi aa yɛ Ilaaõ.
9 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa ce icɛi laakai ku sũ,
Domi Ilaaõ á kpe ŋa amaɛ ŋa.
10 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à kpã ŋa iju si na iyi í jò
à waa ce mii iyi Ilaaõ í bee ŋa,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaõ ŋa.
11 Iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai, bii à waa bu ŋɛ nɔ à waa kpã
ŋɛ iju nɔ à waa má ŋɛ laalɔ baa yooma fei na irim.
12 I jò i nyaanyi i wɛɛò inɔ didõ nla nla ŋa si na iyi
í jò riba iyi à jilɛ nŋɛ leleaõ í la. Ntɔ ntɔ bɛɛbɛi à kpã
walii ŋa iyi à cua nŋɛ ŋau mɔ iju.

Məndai imu do ti inya kumá
(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

13 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, iŋɛi ì jɛ imu si inɔi inɛi
andunya ŋa. Bii didõi imu í ku, mii aa dasi ku jò ku
dõ má. Í gbe de a nikãɛ, nɔ inɛ ŋa a tɛɛsɛɛ.
14 Nɔ iŋɛi ì jɛ inya kumái andunya. Ilu iyi à ma si
iri kuta kaa manji.

15 A ci ya má fitila a biiɛ do caka. Amma à ya kɔaɛi
tengi bii á má inya, inɛi kpasɛ̃ fei ku yɛò ilu.
16 Bɛɛbɛ mɔi i jɔ̀ inya kumá nŋɛ ku má si wajui inɛ
ŋa ku ba a yɛ kookoosu jiida nŋɛ ŋa nɔ irii Ilaaɔ̃ Baa
nŋɛ iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

17 Jesu í ni má, i maà tamaa bɛi ǹ naa woodai
Moizi do cioi walii ŋau ku kpai. Aawo, ǹ naa ku
kɔ̃ɔi.
18 Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo tãò, baa wasalii
wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kɔ̃i.
19 Na nŋu, inɛ iyi í kua wooda, baa bii í jɛ icu akã
keeke gɔi, nɔ í sɔ̃ inɛ gɔ ŋa mɔ í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe
lafɛ̃ɛ inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃. Amma inɛ
iyi wa jirimaɛ nɔ wa kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si, aa kpe lafɛ̃ɛ
inɛ nla si bommai Ilaaɔ̃.
20 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i kaa jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa bii
kù jɛ ì ce mii iyi Ilaaɔ̃ í bee ŋɛ ŋa í re woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋa do Farisi ŋau.

Idei idɔɔkɔ̃

21 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í sɔ̃ bala
nŋɛ ŋa í ni, i maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa inɛ fei aa
bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a nyisiɛ bɔ̃nɛ.
22 Amma amu, an sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi wa ce idɔɔkɔ̃ do
kpaasiɛ aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a kpãa iju, nɔ
inɛ iyi wa cɔ kpaasiɛ nfe aa kiitiɛ si wajui inɛ ngbo
ŋau, inɛ mɔ iyi wa cɔ kpaasiɛ nnyɛi á lɔ si ina iyi ci
ya kuu.
23 Na nŋu, bii ì naaò amuai Ilaaɔ̃ wa bi kuwee nɔ
bɛi ì ye gigi iyi kpaasiɛ gɔ wa mu taaleɛ,

24 jɔ̀ amuaɛu bi kuweeu bɛ titã, i koo i teese ideu
gbakã, awɔ do kpaasiɛ. Si anyiɛ, i bɛi i nyi wa i cea
Ilaaɔ̃ amuaɛ.
25 Bii í jɛ inɛ gɔ wa bɔòɛ ile kiiti na idei gbese gɔ,
ce kookaai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ i gbɔsi njɛ ku ba ku
maà dasiɛ awɔi woo kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu
á dasiɛ si awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasiɛ
ile piisɔ̃ɔ.
26 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, bii à dasiɛ piisɔ̃ɔ, bii i kù sã
gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia si.

Idei sakara

27 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í ni, i maà ce
sakara.
28 Amma amu, an sõ ŋɛ, awɔ inɛmɔkɔ iyi í cɔ
inaabo hee binɛɛ í dede, ì ce sakara mbɛ tã si idɔɛ.
29 Na nŋu, bii iju njɛɛi wa dasiɛ dulum, nyaa i nyɔɔ
ku ǰiiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikõ akãi araɛ gɔ do iyi aa sɔsi araɛ
fei si ina iyi ci ya ku.
30 Bii í jɛ awɔ njɛɛi wa dasiɛ dulum, buu i nyɔɔ ku
ǰiiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikõ akãi araɛ gɔ do iyi aa sɔsi araɛ fei
si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi
(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

31 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi wa kɔsi
aboɛ á náa tiai njɛ kukɔsii.
32 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ
kù jɛ na sakara, mɔkɔu í dasiɛ sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ
iyi í so abo iyi à kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

33 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í sõ bala
nŋɛ ŋau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aõ Lafɛ̃ɛ ì ni aa
ce, jɔ̀ i coo.

34 Amma amu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya ce kugbasi
ŋa pai. I maà ya gbasi do lele ŋa domi batai bommai
Ilaaɔ̃i.
35 Nɔ i maà ya gbasi do ilɛ ŋa, domi bi ku lesi isɛɛi.
Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalɛmu ŋa domi ilui Ilaaɔ̃
amanlu nlaui.
36 Nɔ i maà ya gbasi do iri nŋɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ i kaa
yɔkɔ i fũuta baa ntoi iri akã nŋɛ hee ma jɛ i jɔ̀ ku dũ
ŋa.
37 I jɔ̀ ide ku fɔ nŋɛ ku jɛ ntɔ. Bii ì ni ooi ku jɛ oo do
ntɔ, bii aawo mɔi, ku jɛ aawo. Iyi aa lesi antaɛ bɛbɛi
fei ŋa, hai bi Seetam inɛ laalɔui wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)

38 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ wo í
ni, inɛ iyi í nya ijui inɛ gɔ, aa nya ti nŋu mɔ. Inɛ mɔ
iyi í cɛ inyii inɛ gɔ, aa cɛ ti nŋu mɔi.
39 Amma amu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya sãa inɛ laalɔ
iyi í ce nŋɛ. Bii inɛ í sambalaɛ si njɛ, toa cangau má.
40 Bii inɛ gɔ í bɔòɛ kiiti ku ba ku gba danzigiɛ, naa
kumbooɛ mɔ má.
41 Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso i nɛò zakai kilo
akã, so i nɛaa ku to kilo minji gbakã. *
42 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í nàa mii
gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ŋa ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

43 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ wo í ni, bi
kpaasiɛ, nɔ i cé mbɛɛɛ.

---

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso Waati bɛɛbɛ, inɛi Romu ŋai à waa jɛ inɛ ngboi ilɛu. Nɔ akawe nŋa ŋa do sooge nŋa ŋa à nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so nŋa aso.

44 Amma amu, ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ nŋɛ ŋa,
nɔ i ya cea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju kutɔɔ ŋa.
45 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa ì waa nyisi inɛ ŋa iyi ì
jɛ amai Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lelei, domi Ilaaɔ̃ í jɔ̀
inunuɛ wa má inya si inɛ jiida do si inɛ laalɔ ŋa. Nɔ
í jɔ̀ ijɪ̀ wa rɔa inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbiɛ hee do bi inɛ
ŋa iyi a kù waa coo fei.
46 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi ŋa, to,
riba yoomai aa ba ŋa. Baa woo gba fiai lɛmpoo ŋa
mɔ à ya ce dimiɛ.
47 Bii kpaasi nŋɛ ŋa aŋa akãi ì ya ce fɔɔ ŋa, to, iŋɛ
mɔ yooi ì tia ŋa. Baa hai dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa mɔ à ya
ce bɛɛbɛ.
48 Na nŋu, i jɔ̀ jiida nŋɛ ku kɔ̃ bɛi ti Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ
iyi í wa lele í kɔ̃.

6

Idei amua ku cea ilu are ŋa

1 Jesu í fɔ má í ni, bii ì waa ce mii iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ,
i ya ce laakai ŋa i maà coo si bantuma. Bii ì waa coo
si bantuma ku ba inɛ ŋa a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai
bi Baa nŋɛ iyi í wa lele.
2 Na nŋu, bii ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ ŋa, i maà
ti i cã kɛsɛɛdɛ bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya ce amua
nŋa ŋai si ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpãa ŋa ku
ba inɛ ŋa a saabu ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba
nŋa fei tã.
3 Amma iŋɛ, waati iyi ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ
ŋa, i maà jɔ̀ awɔ canga nŋɛ ku mà mii iyi awɔ njɛu
wa ce,
4 ku ba amua iyi ì waa ce ŋa i coo si afei iŋɛ minji.
Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii fei á sã nŋɛ ribaɛ.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:2-4)

5 Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya ce bɛi ilu
muafiti ŋa à ya ce. À ya bi aŋa a leekĩ a ce kutɔɔ ile
bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do bi tafa ŋa ku ba inɛ fei ku yɛ
ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
6 Amma iŋɛ, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa, i lɔ hee ilaawa
i cĩmbo ŋa, i tɔɔ Ilaaõ Baa nŋɛ bɛ tengi bii inɛ gɔ kù
waa yɛ ŋɛ, nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii iyi wa manji fei
á sã nŋɛ.
7 Bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya fɔ ide akã i maa sisi
ŋa bɛ́i hai mà Ilaaõ ŋa à ya ce. À waa tamaa na ide
nkpɔ ku fɔi aŋai Ilaaõ á gbɔò kutɔɔi aŋa.
8 I maà ya jɔ ŋa ŋa, domi hee i maà tɔɔ ŋa, Baa nŋɛ
í mà bukaatai mii iyi ì nɛ tã ŋa.
9 Bɛi í sĩa i ya ce kutɔɔ ŋa wee.
Ilaaõ Baa nwa iyi í wa lele,
Jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
10 Naa jɛ bommaɛ.
Jɔ̀ inɛ fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihẽ bɛi à waa ce lele.
11 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
12 Kpa idei dulum du wa bɛi awa mɔ à ya ka kpa idei
kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
13 Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.
[Domi awɔi ì nɛ bomma do gbugbã do amboe hee
do ajɔ fei. Ami.]
14 Nɔ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara iyi inɛ
ŋa à ce nŋɛ, Ilaaõ Baa nŋɛ mɔ á kpa idei kurara nŋɛ.
15 Amma bii iŋɛ mɔ i ci ya kpa idei kurara iyi inɛ
ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ kaa kpa idei kurara nŋɛ.

Idei anu ku dĩ

16 Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku dĩ ŋa, i maà ya
jɔ̀ waju nŋɛ ku nyisi wahala nŋɛ béi ilu muafiti ŋa à
ya ce. À ya kpaasi waju nŋa ku ba inɛ fei ku yɔɔ iyi
à waa dĩ anu. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ nŋu ŋa à ba
riba nŋa fei tã.
17 Amma iŋɛ, bii ì waa dĩ anu, i wɛɛju sãa sãa ŋa
nɔ i jɔsi waju nŋɛ ikpo
18 ku ba inɛ ŋa a maà mà iyi ì waa dĩ anu ŋa, í gbe
Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa bii a kù waa yɔɔ. Nɔ Baa nŋɛ
iyi wa yɛ mii iyi wa manji fei, á sã nŋɛ.

Amanii lele ku dɛ
(Cɔ Luku 12:33-34)

19 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si andunyau
ihɛ̃, bii tũtũ ŋa aa jɔɔ, do bii á mu atɛ, do bii ile ŋa aa
lɔ do gbugbã a koo a ce ileɛ.
20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu atɛ nɔ tũtũ
ŋa a kaa yɔkɔ a bɛjɛɛ, nɔ ile ŋa mɔ a kaa yɔkɔ a lɔ a ce
ileɛ.
21 Ntɔ ntɔ, í sĩa i dɛdɛ amanii lele ŋa domi bii
amanii inɛ í wa, bɛ mɔi laakaɛ í ya wa.

Inya kumái ara
(Cɔ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijuɛ wa nɛ baani,
araɛ fei ì wa si inya kumái.
23 Amma bii ijuɛ kù waa nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa
si ilu kukui. Na nŋu, mii iyi í nɛ ku ceɛ inya kumá,
bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaɔ̃ ku dasi naanɛ
(Cɔ Luku l6:13; 12:22-31)

24 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku cea lafɛ̃ɛ
minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ, á cé inɛ akã nɔ ku bi inɛ akã,

walakɔ á jirima inɛ akã nɔ ku donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ ŋa.
25 Na nŋu ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya maa weewea do
mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa, walakɔ do j̃ĩnɛ iyi aa dasi
ŋa. Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mɔ í re j̃ĩnɛ.
26 I cɔ yɛi ŋa iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ̃ hee a
da ngɔgɔ a dasi suu. Do nŋu fei, Baa nŋɛ iyi í wa lele
wa wo ŋa. I kù mà ŋa iyi bɛɛrɛ nŋɛ í re ti yɛi ŋau bɛ?
27 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku kɔ̃ɔsi
kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
28 To, na mii í ce ì ya maa weewea do idei j̃ĩnɛ ŋa.
I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko si inɔ sako mɛɛ. A kù
waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ.
29 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa Salomɔɔ ilaalu nlau, do
amboe nla nlaɛ fei kù nɛ j̃ĩnɛ iyi boodaɛ í to kokoi j̃ĩi
ŋau bɛ baa akã.
30 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kus̃ĩaɛ amma ala aa dasiɛ
inai. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na a dasi ina
booda ku s̃ĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu nŋɛ nyau ku re
fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ nŋɛi kù la?
31 Na nŋu, i maà ya weewea i ni ŋa, mii aa ka jɛ,
mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biiò ara nwa.
32 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à ya maa kpataa mii ŋau bɛ
fei, amma Baa nŋɛ iyi í wa lele í mà iyi ì nɛ bukaatai
mii ŋau bɛ fei ŋa.
33 Na nŋu, i hanya titã ŋa i ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ do bɛi
aa ce i jɔ̀ bommaɛ ku bɔ waju. Iyi í gbe bɛi fei Ilaaɔ̃i
á kɔ̃ɔ nŋɛ si.
34 Ajɔ fei wahalaɛ í ya tooi. Na nŋu, i maà kpataò
ala ŋa, domi ala mɔi á mà tɛɛ.

7

Idei kiiti
(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

1 Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa ku ba Ilaaɔ̃
mɔ ku maà kiiti nŋɛ.
2 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, do yaase bɛi ì ya maa kiiti
inɛ ŋa, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ mɔ á naa ku kiiti nŋɛ. Nɔ si
gũa bii ì wãaò inɛ ŋa, si bɛ mɔi aa wãa iŋɛ mɔ.
3 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui
kpaasiɛ nɔ i kù yɛ ɟ̌ii ite iyi í wa si titɛɛ.
4 Bɛirei aa ce i sɔ̃ kpaasiɛ i ni, jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ si ijuɛ,
awɔ iyi ɟ̌ii ite í wa si tɛɛ.
5 Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i nya ɟ̌ii ite iyi í wa si
ijuɛ titã ku ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya fɔfɔ iyi í wa
si ijui kpaasiɛ.
6 I maà nyɔ lɛgɛ jiida nŋɛ ŋa si wajui kuusɔɔ ŋa ku
ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i na aja ŋa mii kumá ŋa
ku ba a maà na a sinda a ŋɔ ŋɛ *.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:9-13)

7 Jesu í ni má, i ya tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ. I ya dɛdɛ ŋa,
aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa cɪ̌ nŋɛ.
8 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í ya tɔɔ fei, aa mua. Inɛ mɔ iyi wa
dɛdɛ fei, á ba. Inɛ mɔ iyi wa cã gambo fei, aa cɪ̌a lafɛ̃ɛ.
9 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi bii amaɛ í tɔɔɛ pɛ̃ɛ á so
kuta ku naa.
10 Bɛɛbɛ mɔi inɛ kãma kù wɛɛ iyi bii amaɛ í tɔɔɛ cɛ̃ɛ
á so njo ku naa.
11 Debɛi, bii iŋɛ iyi ì ya ce laalɔ ŋa ì mà mii jiida ku
na ama nŋɛ ŋa, ì waa tamaa mà Baa nŋɛ iyi í wa lele

---

* **7:6** Yaasei ideui í jɛ, kuwɛɛ jiida nŋɛ iyi ì nɛ hai bi Ilaaɔ̃, i maà ti i fɔ
ideɛ bi inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi kuusɔɔ ŋa iyi a kù bi bɛɛrɛi ideu ku mà, ku
ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa mɔ iyi à yɛ bɛi aja ŋa iyi
aa naa a sinda a ŋɔ ŋɛ.

kaa yɔkɔ ku mua inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ mii jiida ku re bɛɛbɛ ŋa?

12 Na nŋu, mii iyi ì bi inɛ ŋa a ya ce nŋɛ fei, iŋɛ mɔ i ce nŋa bɛɛbɛ ŋa, domi iyi bɛi í jɛ icui idei kukɔsii walii ŋau do ti woodai Moizi.

Andɛ iyi kù cĩ
(Cɔ Luku 13:24)

13 Í sõ ŋa má í ni, koofa nla do kpãa ku cĩ gɔ í wɛɛ, do minjisia ku mongolo gɔ iyi wa bɔ ala nwa. Í lɔ do koofa ku mongolou ŋa, domi koofa nlau do kpãa ku cĩu, bi ikui wa bɔ, nɔ inɛ nkpɔi wa too do bɛ.

14 Amma kpãa iyi wa bɔ bi kuwɛɛ hai tã í mante, andɛɛ kù cĩ. Nɔ inɛ ŋa iyi à yɛ kpãau à waa tooɛ a kù kpɔ.

Idei jĩi do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-44)

15 Jesu í ni má, i ya ce laakai ŋa do walii ilu ibo ŋa. À ya naa bi tu ŋɛi do daa didõ bɛi angudã ŋa, amma idɔ nŋa í yɛi bɛi idɔi mbo ŋa.

16 Aa yɔkɔ i mà ŋa ŋai si kookoosu nŋa ŋa bɛi à ya mà jĩi hai si isoɛ. A ci ya ka isoi rezẽɛ si agũ. Nɔ a ci ya ka figi si agũ fũfũ.

17 Jĩi jiida fei iso jiidai í ya so, nɔ jĩi laalɔ mɔ ku so iso laalɔ.

18 Jĩi jiida kaa yɔkɔ ku so iso laalɔ, bɛɛbɛ mɔi jĩi laalɔ kaa yɔkɔ ku so iso jiida.

19 Nɔ jĩi iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai a dasi ina.

20 Si bɛi à ya mà jĩi hai si isoɛ, bɛɛbɛ mɔi aa mà walii ilu ibo ŋa hai si kookoosu ŋa.

N kù mà ŋɛ ajɔ kãma
(Cɔ Luku 13:25-27)

21 Jesu í ni má, kù jɛ inɛ iyi wa kpem Lafɛ̃ɛ Lafɛ̃ɛ
feii á na ku lɔ si bommai Ilaaɔ̃, bii kù jɛ inɛ ŋa iyi à
waa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele.
22 Ajɔ nŋu bɛ, inɛ nkpɔi á maa ni, Lafɛ̃ɛ Lafɛ̃ɛ, a kù
ce walii do iriɛ? A kù lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ? A
kù ce maamaake nkpɔ do iriɛ?
23 Amma an sõ ŋa si wajui inɛ fei n ni, n kù mà ŋɛ
ajɔ kãma. I sɛkɛɛ hai bi tom, iŋɛ iyi i kù ce idɔɔbim
ŋa.

Idei woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Luku 6:47-48)

24 Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, na nŋu, inɛ iyi í
gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ wa jirimaɛ, á yɛi bɛi
mɔkɔ ilu bisi iyi í ma ileɛ si kuta.
25 Ijì í rɔ, ido í kõ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si
ileu, amma kù cuku, domi si kutai à maa.
26 Amma awɔ iyi ì gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ
i kù saaluɛ, aa yɛi bɛi mɔkɔ nnyɛi iyi í koo í ma ileɛ
si sãai ido.
27 Ijì í rɔ, ido í kõ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si
ileu, nɔ í cuku í lɛgɛ fei.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi zamaau í biti do si bɛi
wa kɔ ŋa si cio.
29 À bitii si na iyi í jɔ̀ do yiikoi wa kɔ ŋa si, kù jɛ bɛi
woo kɔ inɛ ŋa si wooda nŋa ŋau.

8

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sɔ̃ ŋa ide ŋau ihɛ̃ feii í bɛi wa kita wa hai si
antai kutau. Waati iyi í kita wa ŋɔi zamaa nla gɔ wa
tooɛ.
2 Nɔ dintɛ gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii
ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri n jɛ inɛ iyi í má.
3 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ
inɛ kumá. Bɛ gbakã í ba iri hai si bɔ̃ɔɛu.
4 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, gbɔ, maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃,
amma koo nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u, nɔ i ce
kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi
ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi.

Jesu í jɔ̀ amaacɛi inɛ ngboi sooge gɔ ŋa í ba iri (Cɔ Luku 7:1-10; Zãa 4:43-54)

5 Ŋɔi Jesu í bɔ Kapɛranumu. Waati iyi í lɔ inɔ iluu
ŋɔi inɛ ngboi sooge cǐɔ gɔ í koo í tɔɔɛ ku faaba nŋu,
6 í ni, Lafɛ̃ɛ, amaacɛm wa ce bɔ̃ɔ kpasɛ̃, ci ya yɔkɔ
ku wu baa awɔ, wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
7 Ŋɔi Jesu í ni, í sǐa, an koo n faabaɛ.
8 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, n kù
to i lɔ kpasɛ̃m. Baa hai ihɛ̃ fɔ ide, amaacɛm nɔu á ba
iri.
9 Amu takam, ǹ nɛ inɛ ngbo ŋa iyi ǹ wa n jirima,
nɔ ǹ nɛ sooge gɔ ŋa mɔ iyi ǹ wa n gbã. Inɛ akã nŋa
iyi ǹ bɛ á kooi, inɛ iyi ǹ kpe mɔ á naai, nɔ icɛ iyi ǹ ni
amaacɛm ku ce nŋui í ya ce.
10 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à waa
tooɛu í ni, ntɔ ntɔ, baa si inɔi inɛi Izirɛli ŋa fei n kù
yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla bɛi inɛɛu ihɛ̃.
11 An sɔ̃ ŋɛ, hai jɛ Zuifu nkpɔ á na ku naa hai
do bii fei a buba si bommai Ilaaɔ̃. Aŋai aa jɛ do
Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu bala nŋɛ ŋa ajɔ.

12 Amma iŋɛ, təku nŋa ŋa iyi í jə iŋɛò ŋa i wa bɛ aa
nyə ŋɛ angule si ilu kuku. Tengi bɛi aa lesi awə si iri
i maa kpataò ŋa.
13 Nə Jesu í sõ inɛ ngboi sooge ŋau í ni, bə kpasɛ̃ɛ.
Fei ndɛɛ á ce si bɛi ì dasi naanɛu. Bɛ gbakã amaacɛu
í ba iri.

Jesu í jò bõə nkpə í ba iri
(Cə Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyiɛ, Jesu í bə kpasɛ̃i Piɛɛ, í koo í ba iyei aboi
Piɛɛ kù waa nɛ baani, wa sũò ara gbãa.
15 Ŋəi Jesu í lu awəɛ nə ara gbãau í nya. Nə abou í
dede í yaaɛ.
16 Iyi alɛ í lɛ, à naa Jesu inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inəəko
ŋa wa nkpə nkpə. Nə í lele inɛi inəəko ŋau do ide ku
fə, nə inɛ ŋa iyi à waa ce bõə fei í jò à ba iri.
17 Í ce nŋu ŋau bɛi ku ba ide iyi walii Ezai í fəu ku
kõ iyi í ni, nŋu takaɛ í so gbugbã hai nɛ nwa nə í nya
bõə nwa ŋa.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cə Luku 9:57-62)

18 Ajə nŋu gə, zamaa nkpə gə í kaako Jesu. Iyi Jesu
í yɛ ŋa ŋəi í sõ məcəɛ ŋau í ni a bə icei tenkuu do ikpa
ihõ.
19 Hee a maa nɛ ŋəi woo kə inɛ ŋa si wooda gə í
naa bi tɛɛ nə í ni, Mɛɛtu, an tooɛ bii ì waa bə fei.
20 Nə Jesu í sõə í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa nə baa yɛi
ŋa mə à nɛ bi ku sũ. Amma amu Amai Amanɛ n kù
nɛ bii an koo n sũ n sĩmi.
21 Nə inɛ akãi məcəi Jesu gə mə í ni, Lafɛ̃ɛ, jò n koo
n si baam wa titã.
22 Amma Jesu í jɛaa í ni, awə de toom wa, nə i jò
iku ŋa a si iku nŋa ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

23 Si anyii nŋu, Jesu í lɔ akɔi inyi nɔ mɔcɔɛ ŋa mɔ à
lɔ à tooɛ.
24 Iyi à waa nɛ ŋɔi fufu nla gɔ í dede si tenkuu hee
kutãngãm ndii inyiu wa bii akɔu. Amma Jesu wa sĩ
njoo.
25 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à jũu à ni, Lafɛ̃ɛ, faaba wa, à
waa bɔ nfe ku ce.
26 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, naanɛ ku dasi nŋɛ kù la. Na
mii í ce ì jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í dede í la si inyiu do fufuu
nɔ à coko sõm sõm.
27 Nɔ mɔcɔ ŋau fei à biti à waa ni, inɛ dimi yoomai
ihɛ̃. Baa inyi do fufu ŋa fei à waa jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ minji gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

28 Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihõ si ilɛi
Gadara, ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à fita wa hai bi ku si
iku ŋa à kòo wa. Inɛ ŋau à nɛ inɛi inɔɔko ku gaabu
ntɔ ntɔ hee í jɔ̀ inɛ gɔ ci ya jɛ ku too kpãau.
29 Nɔ à dõ anu à ni, mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa, awɔ
Amai Ilaaõ. Ì naa ku kpã wa iju hai waatiu kù toi?
30 Nɔ à hõnnɛ kuusɔɔ gaa gɔ ŋa waju à waa jɛ.
31 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, bii ì waa lele
wai, jɔ̀ kaa mu kuusɔɔ gaa ŋau ihõ.
32 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni a koo. Nɔ à fita hai si inɛ ŋau
à koo à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa ŋau fei à sɛi
wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu, inyi í jɛ ŋa.
33 Woo degbe kuusɔɔ ŋau à sa à nɛ inɔ ilu à koo à
sisia inɛ ŋa ideu fei do bɛi à cea inɛ minji ŋau.

34 Nɔ inɛi inɔ ilu ŋau fei à fita à bɔ Jesu ku cɔ. Iyi à
koo à yɔɔ ŋɔi à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa.

9

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ ŋau à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa ŋɔi Jesu í
lɔ akɔi inyi í kua icei tenkuu má. Í nɛ ilui nŋu takaɛ
*
.
2 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa wɛɛgɛ gɔ wa, wa sũ si makɛɛ.
Iyi Jesu í yɛ naanɛ ku dasi nŋau, nɔ í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni,
baakɔɔm, maà mɔngɔ temua, ǹ kpa idei dulum dɛɛ.
3 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à
gbɔ wa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni,
inɛɛu ihẽ̃ wa bu Ilaaɔ̃i.
4 Jesu í bɛi í mà ide iyi à waa lasabu ŋɔi í ni, na mii
í ce ì waa ce lasabu laalɔ bɛɛbɛ ŋa.
5 Si ide minji ŋau ihẽ̃, yoomai kufɔɛ í faala í re, inɛ
ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku
ni ku dede ku nɛ.
6 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ
gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede i so
makɛɛɛ i bɔ kpasẽ̃.
7 Ŋɔi wɛɛgɛu í dede í nɛ ideɛ.
8 Wee inɛ nkpɔ nkpɔi í wa bɛ. Iyi à yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi
njo í mu ŋa à waa saabu Ilaaɔ̃ do iyi í na amanɛ dimii
yiikou bɛ.

Jesu í kpe Matie
(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

---

* **9:1** ilui nŋu takaɛ kù jɛ Bɛtɛlehɛmu bii à buu. Kù nɔ kù jɛ Nazarɛti bii à biiɛ. Amma Kapɛranumui wa fãa, ilu bii í buba wa ceò icɛɛ.

9 Ŋɔi Jesu í dede hai bɛ í bɔ inɔ iluu. Iyi wa nɛ ŋɔi
í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba
fiai lɛmpoo. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, toom wa. Nɔ Matie í dede
í tooɛ.
10 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i mɔkɔu, ŋɔi woo gba
fiai lɛmpoo do inɛ nkpɔ gɔ ŋa má iyi kuwɛɛ nŋa kù
sĩa à naa à buba bi Jesu do mɔcɔɛ ŋau.
11 Wee Farisi gɔ ŋa à yɛ ŋa, nɔ à bee mɔcɔɛ ŋau à ni,
na mii í ce Mɛɛtu nŋɛ wa jɛ do woo gba fiai lɛmpoo
do inɛ laalɔ ŋa.
12 Iyi Jesu í gbɔ ide nŋau ŋɔi í ni, ilu baani ŋa a kù
nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa.
13 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa,
amma dulum ŋai ǹ naa ku kpe. I koo i bee yaasei
kukɔu iyi í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i ce araarei njɛ ŋa ku re
i ceem kuwee.

Idei anu ku dĩ
(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zãa woo dasi inyiu mɔ í nɛ mɔcɔ ŋa. Mɔcɔɛ
ŋau à naa bi Jesu nɔ à beeɛ à ni, na mii í ce awa do
Farisi ŋau à ya ka dĩ anu amma awɔ, mɔcɔɛ ŋa a ci
ya dĩ anu.
15 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titɔ̃ ŋa aa nɛ
inɔ kufɔ gɔ waati iyi mɔkɔ titɔ̃u í wa inɔ nŋai? Aawo,
amma ajɔ gɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titɔ̃u hai si inɔ
nŋa. Waati bɛɛbɛ aa dĩ anu.
16 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda í ni, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ ngbo
do titɔ̃ɛ ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titɔ̃u á ga jaaɛ ngbou
ku kɔ̃ɔsi.
17 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃ iyi wa gba si bɔgɔ
bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata ngbo ŋau aa

gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã, bɔgɔ ŋau mɔ á ce nfe. À ya dasi
vɛ̃ɛ titɔ̃i si bɔgɔ titɔ̃ ŋa. Baa bii wa gba, bɔgɔu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu (Cɔ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa sɔ̃ ŋa ideu ihɛ̃ ŋɔi inɛ ngbo
gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni, ama inaabom wee í
ku nsɛi nsɛi, amma naa le siɛ awɔ ku jɩ́ má.
19 Nɔ Jesu í dede do mɔcɔɛ ŋa à too mɔkɔu.
20 Waati iyi à dasi kpãa à waa nɛ, inaabo gɔ wa too
ŋa. Abou wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai adɔ̃ maateeji wa.
Ŋɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu itɩ́i ibɔɛ.
21 Í ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í fɔ si idɔɛ í ni, baa bii jaaɛi
ɩ̀ ba ɩ̀ lu an ba iri.
22 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi, maà mɔngɔ
temua, naanɛɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã abou í ba iri.
23 Ŋɔi Jesu í mɔsi isɛɛnɛɛ í to kpasɛ̃i inɛ ngbou í yɛ
woo fã gaasiai iku ŋa do zamaa nla nla gɔ wa dɔ̃ anu.
24 Nɔ í ni, i fita hai ihɛ̃. Ama inaabou kù ku, wa sɩ́
njooi, nɔ à waa yaakoɛ.
25 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à fita nɔ í lɔ í mu awɔi
mudɛ̃ɛu nɔ í dede.
26 Nɔ laabaaui ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu

27 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji gɔ ŋa
à tooɛ à waa dɔ̃ siɛ anu, à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi,
ce araare nwa i jɔ̀ ka yɛ ilu.
28 Ŋɔi Jesu í nɛ hee í to kpasɛ̃. Nɔ fɛɛju ŋau à naa
bi tɛɛ nɔ í bee ŋa í ni, ì dasi naanɛ ŋa iyi an yɔkɔ n
coo? Nɔ aŋa mɔ à ni, oo, Lafɛ̃ɛ.
29 Nɔ Jesu í lu iju nŋau í ni, ku ce nŋɛ si bɛi ì dasi
naanɛu ŋa.

30 Nɔ à yɛ ilu. Nɔ Jesu í sõ ŋa í kɔnkɔn du ŋa í ni, i
gbɔ ŋa, i maà sõ inɛ gɔ ideu ihɛ̃.
31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à lɔsi laabaaui Jesuu ku
sisi si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ dekɪ̀ gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ, ŋɔi à naa Jesu
inɛ gɔ wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko dekɪ̀ gɔ í muu.
33 Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í leleɛ gbakã nɔ
mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ŋa à biti à wasi ku ni, a kù
yɛ dimiɛ si ilɛi Izirɛli ajɔ kãma.
34 Amma Farisi ŋau à ni, Seetam ilaalui inɛi
inɔɔko ŋaui í muaa gbugbã ku leleò ŋa.

Jesu í ce araarei inɛ ŋa

35 Jesu wa dabii dabii si ilu nla ŋa do si ilɛɛko ŋa,
wa kɔ inɛ ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa
ŋa, nɔ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaõ nɔ í jɔ̀ bõɔ
ŋa do kõɔ ŋa fei à ba iri.
36 Iyi í yɛ zamaau, araare fei í muu, domi à wɛɛ do
biti, inɔ nŋa fei í fɔ, à wɛɛ nŋa bɛi angudã ŋa iyi a kù
nɛ woo degbe.
37 Ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, amaajɛ iyi í jɪ̀a í to ku da í
kpɔ, amma woo da ŋau a kù kpɔ.
38 Na nŋu, i tɔɔ ilu ikou ku bɛ woo da ŋa wa má.

10

Irii mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

1 Si anyii nŋu, Jesu í kpe mɔcɔ maateejiɛ ŋau í tɔtɔɔ
ŋa bi tɛɛ. Nɔ í mu nŋa yiiko a leleò inɛi inɔɔko ŋa nɔ
a jɔ̀ kõɔ ŋa a ba iri do inɛ ŋa iyi à waa ce bõɔ dimi ikã
ikã fei.

2 Irii woo bɛ maateeji ŋau wee. Sinte, Simɔɔ
iyi à ya kpe Piɛɛu do ifɔɛ Anderee, do ama minjii
Zebedee ŋa Zaaki do ifɔɛ Zãa,
3 do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyi
í tako í jɛ woo gba fiai lɛmpoo, do Zaaki amai Alifee
do Tadee,
4 do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *, do Zudasi Isikariɔti,
inɛ iyi á na ku zambaɛu.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

5 Jesu í bɛ amanɛ maateeji ŋau nɔ í sõ ŋa bɛi nŋu í
bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ŋa, nɔ i maà lɔ si
ilui inɛi Samari kãma ŋa.
6 Amma i bɔ bi inɛi Izirɛli ŋa, aŋa iyi à nyɔ bɛi ama
angudã ŋa.
7 I koo i waazo ŋa i ni, Ilaaõ í maai ku jɛ bommaɛ.
8 Nɔ i jɔ̀ bõɔ ŋa a ba iri nɔ i jĩ iku ŋa, i jɔ̀ dintɛ ŋa a
ba iri a jɛ inɛ kumá, nɔ i lele inɛi inɔɔko ŋa iyi à wa
si inɛ ŋa. Si bɛi ì ba hai nɛ kusã ŋa, iŋɛ mɔ i na hai nɛ
kusã.
9 I maà ti i so fia ŋa.
10 I maà ti i so bɔgɔ, i maà ti i so ibɔ minjisia, wala
baata, wala golo. I maà so mii ŋau bɛ kãma ŋa si na
iyi í jɔ̀ woo ce icɛ í nɛ kpãai a náa bukaatai mii iyi í
nɛ ku maa wɛɛò.
11 Bii ì to ilu nla walakɔ si ilɛɛko gɔ, i dɛdɛ inɛ iyi
í jɛsi ku gba ŋɛ, nɔ i buba kpasɛ̃ɛ bɛ ŋa hee ku to ajɔ
iyi ì waa nɛ hai si iluu.
12 Bii ì lɔ kpasɛ̃ gɔ i ya ce inɛ ŋau fɔɔ i ni ŋa, laakai
ku sũ ku wɛɛ do iŋɛ.

---

* **10:4** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

13 Bii à gba ŋɛ, laakai ku sũu á wɛɛ do aŋai, amma
bii a kù gba ŋɛ, á baa si ŋɛi.
14 Si ilu gɔ wala si kpasɛ̃ gɔ, bii inɛ ŋau à kɔ ku gba
ŋɛ, hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i nɛ hai bɛ nɔ i gbugbã
nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku ba ku jɛ nŋa sɛɛda iyi
kiitii Ilaaõ á naa si ŋa.
15 Ntɔ ntɔ, an sõ ŋɛ, si ajɔi kiitiu, Ilaaõ á ce araarei
inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ † ŋa ku re inɛi ilu dimi bɛɛbɛ
ŋau bɛ

Ijuukpã iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

16 Jesu í sõ ŋa má í ni, wee ǹ wa n bɛ ŋɛ nɔ aa yɛ
ŋai bɛi angudã ŋa si inɔi mbo ŋa. Na nŋu, i jɔ̀ i nɛ
bisi bɛi njo ŋa, ‡, nɔ i jɛ hai ce laalɔ bɛi ankasiidi ŋa.
17 Nɔ i ce laakai ŋa si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa aa na a mu
ŋɛ a bɔò ŋɛ bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã ŋɛ ile bi ku ce
kutɔtɔɔ nŋa ŋa.
18 Aa bɔò ŋɛ si wajui ilu ilɛ ŋa do bi amanlu ŋa na
irim, ku ba i jɛ sɛɛdam si waju nŋa ŋa do bi dimi
mmu ŋa.
19 Amma bii à bɔò ŋɛ bi ku kiiti, i maà ti i biti
do ide iyi aa fɔ ŋa wala do yaase bɛi aa fɔɔò ŋa. Bii
waatiu í to, Ilaaõ á mu nŋɛ ide iyi aa fɔ ŋa.
20 Nɔ ide iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ, á naai hai bi
Hundei Ilaaõ Baa nŋɛ iyi í wa si ŋɛ.
21 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã nŋa
ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa maa cea ama
nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku ba a
kpa ŋa.

---

† **10:15** Sodomu do Gɔmɔɔ Ilu minji ŋau, Ilaaõ í tako í lɛgɛ ŋa à kpaò bomma si na iyi í jɔ̀ dulum dii inɛ nŋa ŋa í caa. ‡ **10:16** i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa I cɔ K.A. 3:1. Í ni njo í nɛ bisi í re iŋai sako iyi Ilaaõ í taka fei.

22 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim, amma inɛ iyi í temua
hee kɔɔ á ba faaba.
23 Bii à waa kpã ŋɛ iju si ilu gɔ i sa i bɔ ilu mmu.
Ntɔ ntɔ, an sõ ŋɛ, i kaa dabii si ilɛi Izirɛliu i kpa iriɛ
ŋa amu Amai Amanɛ n to wa.
24 Ama cio ci ya re woo kɔsiɛ, amaacɛ mɔ ci ya re
lafɛ̃ɛɛ.
25 Na nŋu, í sĩa ama cio ku jɛsi a cea nŋu bɛi à cea
woo kɔsiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, í sĩa amaacɛ mɔ ku jɛsi a cea
nŋu bɛi à cea lafɛ̃ɛɛ. Bii à waa kpe amu ilu kpasɛ̃u
Seetam, aa sɔ iŋɛ inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau iri laalɔ iyi í re
bɛɛbɛ.

Njoi inɛ iyi í jɔ̀ i ce ŋa
(Cɔ Luku 12:2-7)

26 Nɔ Jesu í ni má, do nŋu fei i maà ce njo nŋa ŋa,
domi ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa,
nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a kàa na a mà.
27 Iyi ǹ wa n sõ ŋɛ si ilu kuku, i fɔɔ si inya kumá
ŋa. Iyi ì gbɔ si asii ŋa i cã kɛsɛɛdɛɛ.
28 I maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋu akã, nɔ a
kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce njoi inɛ iyi á yɔkɔ
ku kpa ara do hunde ajɔ si ina iyi ci ya ku.
29 A ci ya ta ama yɛi minji súù akã ba. Do nŋu fei,
Ilaaõ wa mà baani nŋa. Baa akã nŋa ci ya nɔ ku ku
iyi kù jɛ do kumàsiɛ.
30 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaõ í mà jĩa
nŋa.
31 Na nŋu, i maà ce njo ŋa, bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi ŋa hee
bii í jĩ.
32 Na nŋu, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ŋa í ni nŋu í
gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam iyi í wa lele.
33 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa, amu
mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sũi ǹ
naa nŋɛ wa si andunya. Aawo, ijai ǹ naaò wa.
35 Ǹ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baaɛi, ama
inaabo mɔ do iyeɛ, aso mɔkɔ mɔ do iyei mɔkɔɛ.
36 Inɛi kpasɛ̃ nŋɛ ŋai aa jɛ mbɛɛ nŋɛ ŋa.
37 Inɛ iyi í bi baaɛ walakɔ iyeɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku
jɛ inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ
ama inaaboɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku jɛ inɛm.
38 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jĩi ku gaauɛ ku toom do
wa, kù to ku jɛ inɛm.
39 Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku kuaɛ.
Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛ á na ku báa
ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, inɛ iyi í gba ŋɛ í gbam nii, nɔ inɛ iyi
í gbam í gba inɛ iyi í bɛm wai.
41 Inɛ iyi í gba walii si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bɔɔ wa, Ilaaɔ̃
á na nŋu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gba amanɛ iyi wa
ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee, Ilaaɔ̃ á na nŋu
mɔ ribai inɛ dee dee.
42 Inɛ mɔ iyi í mua taaka gɔ baa inyi tũtũ si na iyi
í jɔ̀ í jɛ mɔcɔm, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, lafɛ̃ɛ kaa kua ribaɛ pai.

11

Woo bɛi Zãa ŋa
(Cɔ Luku 7:18-35)

1 Waati iyi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ maateejiɛ ŋau ide ŋau
fei í tã, ŋɔi í nɛ hai bɛ í koo í dabii si ilui Galilee ŋau
í kɔ inɛ ŋa si cio nɔ í ce nŋa waazo.

2 Wee waati bɛɛbɛ Zãa woo dasi inyiu í wa piisɔ̃ɔ.
Nɔ hai ile piisɔ̃ɔ bɛ í gbɔ baaui icɛi Jesu iyi à ya kpe
Kirisi. Ŋɔi í bɛ siɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa
3 a koo a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ
wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.
4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì yɛ
do iyi ì gbɔ ŋa.
5 Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee
dee, dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekĩ ŋa à waa gbɔ
ide, iku ŋa à jĩ, nɔ a waa sisia ilu are ŋa laabaau jiida.
6 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ ku
dasiɛ na irim.

7 Iyi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à sinda à
nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau
idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ si gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi
fufu wa yaya? Aawo.
8 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi ibɔ ku
sĩau. Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi ibɔi fia nkpɔ, aŋai
à ya wa kabai ilaalu ŋa.
9 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo,
ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii.
10 Zãai kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ̃ í
ni, wee ṅ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á teeseɛ
kpãaɛ.
11 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à
bí fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa woo dasi inyi.
Amma do nŋu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai
Ilaaɔ̃ í roo.
12 Hai waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee do nsɛi fei
bommai Ilaaɔ̃ wa bɔ wajui do gbugbã, nɔ ilu gbugbã

ŋai à ya baa *.
13 Moizi í fɔ idei bommau si woodaɛ. Nɔ walii ŋau
mɔ, aŋa fei à fɔ ideɛ hee í koo í to wa si waatii Zãa
woo dasi inyiu.
14 Ì gbɔ ŋa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jɛsi i gbɔ
idem ŋa, Zãai í jɛ Eliiu.
15 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.
16 Yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau ihẽ. À yɛi bɛi amu ŋa
iyi à waa buba bantuma à sɔ̃ njɛ à waa ni,
17 à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kɔ̃ nŋɛ irii iku
ŋa nɔ i kù kpata ŋa.
18 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo dasi
inyiu í naa í ya dĩ anu nɔ ci ya mɔ vẽɛ, nɔ à ni í nɛ inɛi
inɔɔkoi.
19 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ ya n jɛ nɔ n
maa n mɔ, nɔ inɛ ŋa à ni ǹ bi ijɛ nɔ ǹ jɛ woo mɔ atẽ,
nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba fiai lɛmpoo ŋa do ilu dulum
ŋa. Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee na icɛ
ŋa iyi wa ce.

Ilu ŋa bii inɛ ŋa à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Luku 10:13-15)

20 Nɔ Jesu í lɔsi ku gbagba si inɛi ilu ŋa bii í ce
maamaake nkpɔ nkpɔ ŋau si na iyi í jɔ̀ a kù kpaasi
idɔ.
21 Í ni, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ inɛi Kɔrazẽɛ
ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida ŋa, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ.
Maamaake ŋa iyi à ce si ilu nŋɛ ŋau ihẽ, bii í jɛ Tii do
Sidɔ̃ɔi †. à coo wo, inɛi ilu ŋau aa dĩ saaki a kpataò

---

* **11:12** bommai Ilaaɔ̃...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inɛ á yɔkɔ ku gbɔɔò má wee, inɛ ŋa à wasi ku ce kookaai a ba a jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃u. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aŋai aa lɔ si. † **11:21** Tii do Sidɔ̃ɔ Ilaaɔ̃ í kpa inɛi ilu ŋau si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa ŋa kù sĩa.

na irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpɛ.
22 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi
inɛi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
23 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa tamaa ŋa aa
so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi hee bi ku wai iku
ŋa. Ntɔ ntɔ, maamaake nkpɔ nkpɔ iyi ǹ ce si ilu nŋɛ,
bii í jɛ Sodomui ǹ coo wo, iluu á wɛɛ baa nnyi.
24 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi
inɛi Sodomu ŋa á tia tu ŋɛ.

I naa wa bi tom i naa i gba kusĩmi
(Cɔ Luku 10:21-22)

25 Waati bɛɛbɛ ŋɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ì jɛ
Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ǹ wa n saabuɛ do iyi ì singaa ilu
bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì nyisi amu ŋa.
26 Í sĩa Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.
27 Nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, Baam nii í daam mii fei si
awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ
inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ ŋa
iyi ǹ bi n nyisi ŋa.
28 Iŋɛ iyi ì gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ŋɛ fei i naa wa bi
tom an mu nŋɛ kusĩmi.
29 I jɛsi n lesi ŋɛ zuugum nɔ i gba idei ciom ŋa, si
na iyi í jɔ̀ amuu amanɛ kurɔ do woo kaye arai. Bii ì
waa ce bɛɛbɛ ŋa, aa ba kusĩmii hunde nŋɛ ŋa.
30 Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi an kã
nŋɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusĩmi
(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

1 Si anyii ajɔ minji, ajɔi kusĩmi gɔ, Jesu do mɔcɔɛ
ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɔɛ

ŋau ŋɔi à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.
2 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à yɔɔ ŋɔi à sɔ̃ Jesu à ni, cɔ, mɔcɔɛ ŋa à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi.
3 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa?
4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Nɔ wee a kù nɛ kpãai pɛ̃ɛu ku jɛ, í gbe woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã.
5 Mà i kù cioɛ si tiai woodai Moizi ŋa iyi si ajɔi kusĩmi woo wee ŋa iyi à ya nɛ icɛ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ a kù waa jirima ajɔi kusĩmi? Do nŋu fei, a kù jɛ ilu taale ŋa.
6 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gɔ í wa ihɛ̃ iyi í nɛ bɛɛrɛ í re kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
7 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee. Bii í jɛ ì mà yaasei ideu bɛ ŋa wo i kaa maa yɛ taalei hai nɛ taale ŋa.
8 Nɔ aa mà ŋa iyi amu Amai Amanɛi ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

9 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í koo í lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu.
10 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ akãɛ í ku í gbɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛu à bee Jesu à ni, wooda í na inɛ kpãa ku jɔ̀ inɛ ku ba iri si ajɔi kusĩmi? À waa fɔ bɛɛbɛi ku ba a yɛ taaleɛ.

11 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã
akã nɔ í koo í dasi inɔ isa baa bii ajɔi kusĩmii, lafɛ̃ɛ
kaa nyaa?
12 Amanɛ í bɛi í re angudã hee bii í jĩ. Na nŋu, inɛ
í nɛ kpãa ku ce mii jiida si ajɔi kusĩmi.
13 Nɔ Jesu í sõ mɔkɔu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ í baa
dee dee bɛi awɔ akãu má.
14 Ŋɔi Farisi ŋau à fita à koo à waa busi njɛ bɛi aa
ce a kpaò Jesu.
15 Amma Jesu í mà si ŋa nɔ í nɛ hai bɛ.

Jesui í jɛ woo ce icɛ iyi Ilaaõ í cica

Waati iyi Jesu wa nɛ, zamaa nla nla gɔ í tooɛ. Nɔ í
jò inɛ ŋa iyi à jɛ bõɔ ŋa fei à ba iri.
16 Amma í sõ ŋa í kɔnkɔn du ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ
inɛ iyi nŋu í jɛ.
17 Í jò à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í fɔu ku kõ,
iyi í ni,
18 Ilaaõ í ni,
Woo ce icɛm iyi ǹ cica wee.
Nŋui ǹ bi jiida, siɛi inɔ didõm fei í ya wa.
An daa si Hundem,
Nɔ ku sisia dimi fei dee dee ku jɛm.
19 Kaa ce kakɔɔ do inɛ gɔ hee ku la siɛ.
Bɛɛbɛ mɔi kaa kosi inɛ ŋa ija si inɔ ilu pai.
20 Kaa tambɔ ama jĩi iyi í kɔmba wa bi ku cɛ,
Nɔ kaa kpa fitila iyi inya kumáɛ kù la *,
Hee waati koo to si bii á jò dee dee ku jɛm ku kãmia
inɛ fei,
21 nɔ kpãa ku cɔi dimi fei kú wa siɛ.

---

* **12:20** ama jĩi... fitila iyi inya kumáɛ kù la ama jĩi do fitilau inɛ ŋa iyi gbugbã nŋa kù lai wa fãa.

Jesu wa kɔò araɛ
(Cɔ Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

22 Si anyii nŋu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa iyi inɛi
inɔɔko í jɔ̀ í fɛɛju nɔ í dekĩ. Nɔ Jesu í faaba inɛɛu, í
jɔ̀ wa yɛ ilu nɔ wa fɔ ide.
23 Nɔ zamaau fei í biti à waa ni, debɛi, á jɛ tɔkui
Davidiu mbɛ.
24 Amma iyi Farisi ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à ni, mɔkɔu
ihẽ wa lele inɛi inɔɔko ŋai do gbugbãi Bɛɛlizebuu †.
ilaalu nŋa.
25 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa, ŋɔi í sõ ŋa í ni,
bomma iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusõɔ á na ku gbe
ngbɛ. Bɛɛbɛ mɔi ilu walakɔ kpasẽ gɔ iyi inɛɛ ŋa à waa
ja aŋa duusõɔ kaa na ku kpɛ.
26 Na nŋu, bii Seetam wa lele araɛ, wa ce igũ do
araɛi, bommaɛ kaa kpɛ.
27 Bii í jɛ do gbugbãi Bɛɛlizebuui ǹ wa n leleò inɛi
inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi mɔcɔ nŋɛ ŋa mɔ à waa
leleò ŋa. Debɛi aŋa taka nŋa aa yɛ taale nŋɛ.
28 Amma bii do gbugbãi Hundei Ilaaõi ǹ wa n
leleò inɛi inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi Ilaaõ í sinti
ku jɛ bommaɛ si anini nŋɛ.
29 Bɛirei inɛ á ce ku lɔ kpasẽi inɛ iyi í nɛ gbugbã ku
coo ile bii kù jɛ í tako í dĩ ilu gbugbãu. Amma bii í
dũu á yɔkɔ ku coo ile.
30 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù waa bam
ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.
31 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sõ ŋɛ, Ilaaõ á yɔkɔ ku kpa idei
dulum do arabu fei. Amma inɛ iyi wa bu Hundei
Ilaaõ, kaa ba a kpa idei dulum dɛɛ pai.

---

† **12:24** Bɛɛlizebuu iri iyi à sɔ Seetam nii.

32 Bii amanɛ wa fɔ laalɔi Amai Amanɛ Ilaaɔ̃ á yɔkɔ
ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi wa fɔ taalei
Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa idei dulum ndɛɛ hai nnyi
hee do ala fei.

Jĩi do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-45)

33 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, à ya mà jĩii hai si isoɛ. Jĩi
jiida iso jiidai í ya so, amma jĩi laalɔ, iso laalɔi í ya
so.
34 Iŋɛ inɛ buu ŋai bɛi njo wukuku. Iŋɛ inɛ laalɔ ŋa,
bɛirei aa ce i fɔ ide jiida ŋa. Mii iyi wa kɔ̃ si idɔɛ nŋui
gɛlɛɛ í ya fɔ.
35 Inɛ jiida ide jiidai í ya fɔ. Nɔ ide jiidau í ya naai
hai si ide jiida iyi wa singa si idɔɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ laalɔ
ide laalɔi í ya fɔ. Nɔ ide laalɔu mɔ í ya naai hai si ide
laalɔ iyi wa singa si idɔɛ.
36 An sɔ̃ ŋɛ, ide nfe iyi inɛ ŋa à waa fɔ fei, Ilaaɔ̃ á
na ku bee ŋa si ajɔi kiitiu,
37 domi hai si ideɛi Ilaaɔ̃ á kiitiɛ, nɔ ku kpeɛ hai nɛ
taale walakɔ ilu taale.

Inɛ ŋa à ni Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

38 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi gɔ ŋa à sɔ̃
Jesu à ni, Mɛɛtu, à bi i ce maamaake gɔ iyi á nyisi wa
iyi Ilaaɔ̃i í bɛɛ wa.
39 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a
kù waa leekĩ do Ilaaɔ̃ nŋu akã, maamaakei à ya maa
bi, amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii
kù jɛ ti walii Zonasi,
40 domi si bɛi Zonasi í ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta
si inɔi cɛ̃ɛ nlau, bɛɛbɛ mɔi Amai Amanɛ á ce dasã
mɛɛta do idũ mɛɛta si balɛ.

41 Si ajɔi kiitiu, inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi nnyi
ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi idɔ nŋa na
waazoi Zonasi. Wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í
re Zonasi.
42 Si ajɔi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awɔ
cangai kpãai inunu á dede si inɛi nnyi ŋa ku yɛ taale
nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai jĩijĩi í dede í naa ku gbɔ idei bisii
Salomɔɔ, ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ
ideu ihɛ̃ í re Salomɔɔ.

Kunyii inɛi inɔɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)

43 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii inɛi
inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ŋai ku maa
dɛ bi ku sĩmi. Bii í kua,
44 ŋɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ǹ fita wai.
Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile ngbɛ iyi à
kpã à teeseɛ sãa sãa,
45 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo wa má
bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa bɛ. Waati
bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyiɛ má.
Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsɛi ŋa mbɛ.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ŋɔi iyeɛ
do ifɔɛ ŋa à naa à leekĩ waduude, à waa bi a baa ide
ku fɔ.
47 Nɔ inɛ gɔ í naa í sɔ̃ Jesu í ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa wee,
à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku fɔ.
48 Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo
ŋai à jɛ ifɔm ŋa.
49 Nɔ í tosi mɔcɔɛ ŋau awɔ í ni, iŋɛi ì jɛ iyem do
ifɔm ŋa.

50 Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele,
lafɛ̃ɛi í jɛ ifɔm wala wecĩm wala iyem.

13

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

1 Si ajɔ akãu bɛ má, Jesu í fita hai kpasɛ̃ í koo í buba
itĩi tenku.
2 Nɔ zamaa nla nla gɔ í tɔtɔɔ siɛ. Ŋɔi í lɔ akɔi inyi gɔ
í buba ku ba ku kɔ ŋa si cio. Nɔ zamaau fei wa leekĩ
itĩ tenkuu bɛ.
3 Nɔ í sõ ŋa mii nkpɔ do mɔnda. Í ni, mɔkɔ gɔ í fita
wa fã dimi.
4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa nɔ
yɛi ŋa à naa à jɔɔ.
5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta, tengi bii
sãa kù kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã si na iyi í jɔ̀ sãa kù la
bɛ.
6 Amma iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbɛ, domi
icãɛ kù mi lɛlɛ.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau à
dede siɛ à biiɛ à kpaa.
8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida nɔ à bí. Gɔgɔ ŋa
à nɛ iju cĩɔ, gɔgɔ ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ kuntaa.
9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã ŋɔi í ni, inɛ iyi í nɛ itĩ
iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Na mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa à beeɛ à ni, na mii í ce ì ya
maa sõ inɛ ŋa ide do mɔnda.
11 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛi Ilaaõ í jɔ̀ ì mà asiii bommaɛ
ŋa. Amma kù jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbe ŋau a màa.

12 Inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si, nɔ kunɛu ku la.
Amma inɛ iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu à ya gbaai
má.
13 Inɛ ŋau, à ya maa cɔ ilu amma a kù waa yɛ, nɔ à
waa sɔ̃ ŋa ide amma a kù waa gbɔ yaaseɛ. Na ŋɔi i jɔ̀
ǹ ya n maa n sɔ̃ ŋa ide do mɔnda.
14 Mii iyi í ba ŋau bɛ Ezai í tako í ce waliiɛ í ni,
Aa ya desi ide itĩ amma ì kaa gbɔ yaaseɛ ŋa,
Nɔ aa maa cɔ ilu amma ì kaa yɛ ngɔgɔ ŋa.
15 Idɔ nŋa í baa í le.
À dĩ itĩ nŋa ku ba a maà gbɔ ide gɔ,
Nɔ à bii iju nŋa ku ba a maà yɛ ngɔgɔ,
Nɔ idɔ nŋa mɔ ku maà mà ngɔgɔ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa naa a sinda wa bi Ilaaɔ̃ nɔ ku jɔ̀ a
ba iri.
16 Amma Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni, iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai,
si na iyi í jɔ̀ iju nŋɛ wa yɛ ilu, nɔ itĩ nŋɛ wa gbɔ ide
má.
17 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, walii do inɛ nkpɔ iyi wa
jirima idei Ilaaɔ̃, à bi aŋa à yɛ mii iyi ì waa yɛu ihɛ̃
ŋa, amma a kù yɔɔ. Nɔ à bi aŋa a gbɔ mii iyi ì waa
gbɔu ihɛ̃ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃u
(Cɔ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

18 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i de itĩ i gbɔ yaasei mɔndai
woo gbɛ̃u ŋa.
19 Inɛ iyi wa gbɔ idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ kù gbɔ
yaaseɛ, í yɛi bɛi kpãa bii dimiu í cuku. Seetam inɛ
laalɔui, i ya naa ku nya ide iyi à gbɛ̃ si idɔɛ.
20 Inɛ mɔ iyi í yɛ bɛi ilɛ kuta bii dimiu í cukuu, bii
wa gbɔ ideu gbakã í ya gbaai do inɔ didɔ̃.

21 Amma ci ya jɔ̀ ideu ku ce icã jiida si idɔɛ, nɔ kaa
yɔkɔ ku leekɩ̌ ku kpɛ. Bii wahala gɔ í dede, walakɔ
ijuukpã gɔ na irii ideu, í ya fũsi awɔi gbakã.
22 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ ku nɛ agũ ŋau,
wa gbɔ ideu amma lasabu bututui mii ŋa iyi wa
bitandiɛ do fia ku bi iyi wa dɩ̌ ijuɛ, aŋai à waa ganji
ideu ku ce icɛ si inɛɛu.
23 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ jiida, nŋui í jɛ inɛ
iyi wa gbɔ ideu nɔ í gbɔɔ do yaaseɛ, nɔ í so iso. Bi inɛ
gɔ ŋa, dimiu í so iso cɩ̌ɔ, inɛ gɔ ŋa kita, inɛ gɔ ŋa mɔ
kuntaa.

Mɔndai fɔfɔ laalɔ

24 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, faaji iyi wa
fɔ idei bommai Ilaaõ wee. Mɔkɔ gɔi í koo í gbɛ̃ dimi
jiida si ilɛɛ.
25 Amma idũ si waati iyi inɛ fei wa sɩ̌ njoo, ŋɔi
mbɛɛi mɔkɔu í naa í gbɛ̃a fɔfɔ laalɔ * si inɔ ilɛɛ nɔ í
nɛɛ.
26 Nɔ dimi jiidau í fita, wa la, nɔ í bí. Fɔfɔ laalɔu
mɔ í fita, nɔ aŋa fei à la ajɔ.
27 Ŋɔi amaacɛɛ ŋau à naa à sõɔ à ni, lafɛ̃ɛ, í jɔ dimi
jiidai ì gbɛ̃ si ilɛɛ ya. To, nɔ hai iwoi fɔfɔ laalɔu ihɛ̃ í
fita wa má.
28 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, mbɛɛ gɔi í coo. Nɔ amaacɛɛ ŋau
à beeɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu?
29 Nɔ í ni, aawo. Bii ì waa bi i logoo fɔfɔ laalɔu bii
i kù laakai ŋa aa na i tɔtɔɔ i logooò dimi jiidau ŋa.
30 I jɔ̀ aŋa fei a dede nŋa hee bii kumuɛ í to. Waati
bɛɛbɛ an sõ woo mu ŋau a kpa fɔfɔ laalɔu titã a dũu
a dasi ina, a bɛi a tɔtɔɔ dimi jiidau a dasi suum.

---

* **13:25** fɔfɔ laalɔ Fɔfɔu í jɔ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya jɛ ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔɔ, á bía bõɔ.

Məndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cə Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

31 Nə Jesu í kpa nŋa mənda gə má í ni, bommai Ilaaõ í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ gə í so í gbẽ si ilɛɛ.
32 Ngbou í kere í re ngbo ŋa iyi à gbe fei, amma bii à gbõə, nŋui í ya fita ku lá ku re ama jĩi fei, hee yɛi ŋa à ya maa ce antɛ si amaawəɛ ŋa.

Məndai lefee
(Cə Luku 13:20-21)

33 Nə Jesu í kpa nŋa mənda gə má í ni, bommai Ilaaõ í yɛi bɛi lefee iyi abo gə í so í dasi iyafũi pẽɛ gũa mɛɛta, nə fei í dede í kpante.

Idei mənda ŋau
(Cə Maaku 4:33-34)

34 Ide ŋau bɛ fei sãa sãa do məndai Jesu í sõ zamaau, ci ya fə ide iyi kù jɛ do mənda.
35 Bɛɛbɛi idei inɛ akãi walii ŋau í ce iyi í ni,
Ilaaõ í ni,
Do məndai an ya n sõ ŋa ide,
Nə si bantumai an fə mii iyi wa manji hai waati iyi
ǹ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei məndai fəfə laaləu

36 Jesu í jə̀ zamaau nə í koo í lə kpasẽ. Nə məcəɛ ŋau à bə bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei məndai fəfə laaləu.
37 Nə í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gbẽ dimi jiidau amu Amai Amanɛi.
38 Ilɛui í jɛ andunya. Dimi jiidau mə, nŋui í jɛ inɛi bommai Ilaaõ ŋa. Fəfə laaləu nŋui í jɛ inɛi Seetam ŋa.

39 Mbɛɛ iyi í gbɔ̃ɔ nŋui í jɛ Seetam. Ajɔi kumuu
mɔi í jɛ ajɔ iyi andunya á kpa iri, nɔ woo mu ŋau mɔ
aŋai à jɛ amaleka ŋau.
40 Nɔ si bɛi à ya kpa fɔfɔ laalɔu a dasi inau, bɛɛbɛ
mɔi á jɛ si ajɔ iyi andunya á kpa iri.
41 Amu Amai Amanɛ, an bɛ amalekam ŋa wa a na
a nya inɛ ŋa iyi à waa dasi inɛ ŋa kurara do woo ce
laalɔ ŋau a tekĩò ŋa hai tengi bii an na n jɛ bommam,
42 nɔ a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Tengi bɛi aa lesi awɔ
si iri a kpataò.
43 Nɔ waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à waa dɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃
ku ce aa maa má inyai bɛi inunu si bommai Ilaaɔ̃
Baa nŋa. Inɛ iyi í nɛ ĩtĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mɔndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, mɔnda gɔ iyi wa fɔ idei bommai
Ilaaɔ̃ wee. Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ í koo í kãsi amani iyi wa
singa si inɔ ilɛ. Iyi í yɔɔ nɔ í teese í singaɛ ma. Nɔ í
nɛ do inɔ didɔ̃ í koo í ta mii iyi í nɛ fei, nɔ í naa í ra
ikou.

Mɔndai lɛgɛ

45 Jesu í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi lɛgɛ jiida ŋa
iyi woo nya sĩa gɔ wa dɛ.
46 Iyi í yɛ akã iyi í jɛ jiida ti fia nkpɔ gɔ, nɔ í koo í ta
mii iyi í nɛ fei í naa í raa.

Mɔndai taao

47 Jesu í ni má, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi taao iyi
à sɔsi inɔ inyi ku mu cɛ̃ɛ dimi ikã ikã fei.
48 Bii í mu cɛ̃ɛ ŋau í tã, sɔɔkɔ ŋau à ya faa wa icei.
Nɔ a buba a cica cɛ̃ɛ jiida ŋau a dasi kɔlɔ, cɛ̃ɛ ŋa iyi a
kù ce ncɛɛu mɔ nɔ a nikã ŋa.

49 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ si iri ku kpai andunya.
Amaleka ŋa aa na a nya inɛ ŋa iyi à waa ce laalɔ hai
si inɔi inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbii Ilaaɔ̃,
50 a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Bɛi aa lesi awɔ si iri a
kpata.

Amani titɔ̃ do nwo

51 Jesu í bee ŋa í ni, ì gbɔ yaasei ideu fei ŋa? Nɔ à
jɛ à ni, oo.
52 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bɛɛbɛ mɔi, woo kɔ inɛ ŋa si wooda
baa yooma fei iyi í baa í jɛ inɛ iyi í mà idei bommai
Ilaaɔ̃, í yɛi bɛi ilu kpasɛ̃ gɔ iyi wa nya mii titɔ̃ ŋa do
mii nwo ŋa hai si amaniɛ.

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa nŋa mɔnda ŋau bɛ í tã, nɔ í nɛ hai
bɛ.
54 Í bɔ ilu bii í jɛ ama. Iyi í to bɛ í lɔsi ku kɔ inɛ ŋa si
cio ile bii à ya maa ce kutɔtɔɔ hee inɛ ŋa iyi à waa gbɔ
ideɛ ŋau à na à biti. Nɔ à waa ni, hai iwoi inɛɛu ihɛ̃ í
ba dimii bisiu ihɛ̃ wa. Bɛirei í ce wa ceò maamaake
ŋau ihɛ̃.
55 Í jɔ amai woo gbe jĩi nɔu mbɛ ya. Kù jɛ iyeɛi à
ya kpe Maariu? Zaaki do Zozɛfu do Simɔɔ do Zudu
ŋa si à jɛ ifɔɛ ŋa?
56 Awaò wecĩɛ ŋa fei si à wa ihɛ̃ ba. Bii bɛɛbɛi nɔ
hai iwoi í ba gbugbãu ihɛ̃ fei wa.
57 To, lasabu nŋu ŋau bɛi í ganji ŋa a dasiɛ naanɛ.
Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci ya nɛ bɛɛrɛ bii
kù jɛ si ilɛi ideɛ do si kpasɛ̃ɛ.
58 Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ bɛ si na iyi í jɔ̀ a kù
dasiɛ naanɛ.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

1 Si waati bɛɛbɛi Herodu, ilaalui Galileeu í gbɔ
laabaaui Jesu.
2 Nɔ í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, inɛɛu bɛ Zãa woo dasi
inyiui í jĩ wa hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í nɛ gbugbã wa
ceò maamaake ŋau bɛ.
3-4 Mii iyi í jɔ̀ Herodu í fɔ bɛɛbe wee. Herodu í
tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ. Ŋɔi Zãa í sõɔ í
ni, kù sĩa i gba aboi ifɔɛ i dasi kpasɛ̃ɛ. Ide iyi Zãa í
fɔ na irii Herodiasiu í jɔ̀ Herodu í ni a muu a dũu a
dasiɛ piisõɔ.
5 Nɔ Herodu wa bi ku kpaa, amma wa ce njoi inɛ
ŋa si na iyi í jɔ̀ aŋa fei à ni Zãa waliii.
6 Ŋɔi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeò
gigii ajɔi kubiɛ. Nɔ ama inaaboi Herodiasi wa jojo
si wajui inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛu. Ŋɔi í dõa Herodu si
jiida jiida
7 hee í ceaa kuwã nɔ í gbasi í ni nŋu á muaa mii
iyi í bi fei.
8 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ, nɔ í nyi wa í
naa í sõɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu wa
si pɛrɛnti.
9 Ŋɔi inɔi ilaaluu í fɔ. Do nŋu fei í jɛsi nɔ í ni a koo a
bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jɛsii si na iyi í jɔ̀ í gbasi
tã do mii fei si wajui inɛ njooɛ ŋau.
10 Nɔ í bɛ inɛ ŋa ile piisõɔ bɛ a koo a bu irii Zãa wa.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à koo à buu nɔ à lesi pɛrɛnti wa à
naa à na ama inaabou nɔ nŋu mɔ í koo í na iyeɛ.
12 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à so
ikuɛu à koo à suu. Nɔ à koo à sõ Jesu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

13 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í nɛ hai bɛ. Í lɔ akɔi inyi
do mɔcɔɛ ŋa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi inɛ ŋa à gbɔ, ŋɔi à
fita hai inɔ ilu nŋa ŋa à da hãmɛɛ nŋa wa do isɛ.
14 Iyi à fita hai si akɔi inyiu ŋɔi Jesu í yɛ zamaau.
Nɔ í ce araare nŋa nɔ í jɔ̀ bɔ̃ɔ nŋa ŋa à ba iri.

15 Iyi alɛ wa lɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à naa bi tɛɛ à ni, si
gbabuai à wa ihẽ nɔ wee idũ wa dũ. Na nŋu, jɔ̀ inɛ
ŋau a nɛ ilɛɛko ŋa a koo a ra mii iyi aa jɛ.
16 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, a kù nɛ bukaatai a nɛ.
Iŋɛ taka nŋɛ, i na ŋa ijɛ a jɛ.
17 Ŋɔi à ni, pẽɛ iyi à nɛ ihẽ kù re ara miu do cẽɛ
minji.
18 Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihẽ.
19 Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í so pẽɛ ara
miu do cẽɛ minjiu, í wu iju lele í saabu Ilaaõ. Nɔ í
bububu pẽɛ ŋau í na mɔcɔɛ ŋau nɔ aŋa mɔ à kpẽa
zamaau.
20 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee mbɔɛ í gbe. Ŋɔi mɔcɔɛ
ŋau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateeji í kõ.
21 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ dubu
miu (5.000), baai inaabo do amu ŋa baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

22 Iyi à tã ŋɔi Jesu í ni mɔcɔ ŋau à lɔ akɔi inyiu ku
ba a takoɛ a kua ice ihõ. Iyi à waa nɛ nɔ í ni zamaau
ku nɛ.
23 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba
ku ce kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa bɛ nŋu akãɛ.

24 Wee waati bɛɛbɛ akɔi inyiu í wa si aninii
tenkuu tã. Nɔ kutãngãm dii inyiu í wasi ku taleɛ si
na iyi í jɔ̀ fufu wa ko ŋa ikpó.
25 Zakai ameɛjuma ŋɔi Jesu wa nɛ si antai inyiu,
wa bɔ bi mɔcɔɛ ŋa.
26 Waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu wa ŋɔi zigi
nŋa í da, njo wa mu ŋa, à waa ni, zĩii. Nɔ njou í jɔ̀ à
wasi ku dõ anu.
27 Bɛ gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sõ ŋa í ni, i sũ
laakai nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii awɔi, jɔ̀ amu mɔ n nɛ
n naa bi tɛɛ si antai inyiu.
29 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, naa wa.

Nɔ Piɛɛ í kita hai si akɔi inyiu nɔ í nɛ si antai inyiu
wa bɔ bi Jesu.
30 Amma iyi laakaɛ í bɔ si fufu iyi wa ce do
gbugbãu, ŋɔi njo í muu. Nɔ í sinti ku mile. Ŋɔi í dõ
anu í ni, Lafɛ̃ɛ, faabam.
31 Nɔ gbakã Jesu í yɔ awɔ í muu nɔ í ni, na mii í ce
ì waa sika sika má. Naanɛɛ kù la.
32 Ŋɔi aŋa minji fei à gũ akɔi inyiu nɔ fufuu í leekĩ.
33 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa si inɔi akɔu à gulɛ si wajui Jesu
à ni, ntɔ ntɔ, awɔu Amai Ilaaõi.

Jesu í jɔ̀ bõɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesareti (Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ à to ilɛi Genesareti.
35 Si bɛi inɛi bɛ ŋau à mà Jesu, ŋɔi à fɔ laabaauɛ bii
fei à ni í to wa. Nɔ à naa bõɔ fei wa.
36 Nɔ à tɔɔɛ à ni ku jɔ̀ aŋa a lu baa itĩi kumbooɛ, nɔ
inɛ iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Maaku 7:1-13)

1 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa
à naa hai Zeruzalɛmu à bɔ bi Jesu à beeɛ à ni,
2 na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too dedembai bala
nwa ŋa. Na mii í ce a ci ya wɔɔ a bɛi a jɛ.
3 Nɔ Jesu í jɛ nŋa do ide ku bee í ni, na mii í ce
iŋɛ mɔ dedemba nŋɛ ŋa ku too í jɔ̀ i kù waa jirima
woodai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ni, i gbɔa iyeò baa nŋɛ
ŋa i jirima ŋa ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa fɔ laalɔi iyeò
baaɛ ŋa a kpa lafɛ̃ɛ.
5 Amma iŋɛ ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ
ku sɔ̃ iyeò baaɛ ku ni, fia iyi an yɔkɔ n sobiɛ do, ǹ
jilɛaa Ilaaɔ̃.
6 Nɔ inɛ iyi í fɔ bɛɛbɛ kaa sobi iyeò baaɛ má hee ku
jirima ŋa. Bɛɛbɛi ì waa kpa idei Ilaaɔ̃ ŋa ku ba i too
dedemba iyi à jɔ̀ nŋɛ.
7 Iŋɛu ilu muafiti ŋai. Hai tako Ezai í ce waliiɛi
dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
8 Inɛ ŋau ihɛ̃ à waa jirimam nii
Do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
9 À waa tɔɔm nii si ngbɛ.
Woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si
Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Maaku 7:14-23)

10 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í ni, i de iĩ i gbɔ yaasei
ideu.

11 Kù jɛ mii iyi wa lɔ hai do gɛlɛi amanɛi í ya dasiɛ
riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si gɛlɛi amanɛi á dasiɛ
riisi.
12 Nɔ mɔcɔɛ ŋau à na à sɔ̃ɔ à ni, i kù mà ide iyi ì fɔu
bɛ í jɛa Farisi ŋau taale?
13 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, jĩi baa yooma iyi Baam iyi í
wa lele kù lɔ fei, aa tuui.
14 I jɔ̀ ŋa bɛ. Woo mu golo fɛɛju ŋai. Nɔ bii fɛɛju
wa mua fɛɛju golo aŋa minji fei à ya koo a dasi gooi.
15 Ŋɔi Piɛɛ í ni, sisi nwa yaasei mɔndau bɛ.
16 Nɔ Jesu í ni, iŋɛ mɔ, i kù nɛ bisi ŋai?
17 I kù mà ŋa, mii iyi wa lɔ hai do gɛlɛi amanɛ fei,
si inɔɛi wa bɔ? Si anyiɛ nɔ ku fita hai si ara.
18 Amma ide iyi í ya fita hai si gɛlɛ, hai si idɔi wa
naa. Nŋu bɛi wa dasi amanɛ riisi,
19 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ wa naa. Inɛ
ku kpa, do sakara, do sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ do mudɛ̃ɛ hai ce
abɔdɔ̃, do ile, do ibo, do inɛ ku bɛjɛ, mii ŋau bɛ fei
hai si idɔi wa naa,
20 nɔ nŋu ŋau bɛi í ya dasi amanɛ riisi. Amma kù
jɛ kujɛ hai wɔɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Si anyii nŋu, Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ikpa Tii do
Sidɔ̃ɔ.
22 Inaaboi ilɛi Kanaã gɔ iyi í wa bɛ í naa bi tɛɛ nɔ
í dɔ̃ anu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi amanlu nlau, ce
araarem. Ama inaabom í nɛ inɛi inɔɔko, nɔ wa kpãa
iju ntɔ ntɔ.
23 Amma Jesu kù jɛaa ide kãma. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à naa
à tɔɔɛ à ni, abou ihɛ̃ wa dɔ̃ anu wa too anyi nwa. I kaa
leleɛ?

24 Nɔ í jɛ í ni, bi inɛi Izirɛli ŋa aŋa akãi à bɛm wa,
inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ.
25 Amma abou í naa í gulɛ si wajuɛ í ni, Lafɛ̃ɛ,
sobiim.
26 Nɔ Jesu í ni, kù sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na aja
keeke ŋa.
27 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafɛ̃ɛ. Amma do nŋu fei, aja
keeke ŋau à ya wa abɛi taabu a maa jɛ buubuui ijɛ
iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛ̃ɛ nŋa ŋa.
28 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, abooyi, naanɛ ku dasiɛ í la.
Bɛ́i ì bi fei á ce. Nɔ gbakã ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri

29 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too itĩi tenkui Galilee, í koo
í gũ antai kuta gɔ í buba.
30 Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaò ilu kutɛ akã
ŋa wa, do fɛɛju ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do dekĩ ŋa, do bɔ̃ɔ
nkpɔ má nɔ à jilɛ ŋa si wajui Jesu, nɔ í jɔ̀ à ba iri.
31 Ŋɔi inɛ ŋau à biti iyi à yɛ dekĩ ŋau à waa fɔ ide,
wɛɛgɛ ŋau à ba iri, ilu kutɛ akã ŋau à waa nɛ, fɛɛju ŋa
à waa yɛ ilu, nɔ à waa saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli
ŋa.

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋa í ni, araarei inɛ ŋau ihɛ̃ wa
mum, domi ajɔ mɛɛta nŋai ihɛ̃ iyi à wa bi tom, nɔ
sɔnda kãma kù gbe nŋa má. Nɔ n kù bi n jɔ̀ a nɛò
ariu ku ba a maà na a koo a cuku kpãa.
33 Nɔ mɔcɔɛ ŋau mɔ à beeɛ à ni, to, iwoi aa ka ba
ijɛ si gbabuau ihɛ̃ iyi á yo zamaa nla nlau ihɛ̃.
34 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi à ni,
pɛ̃ɛ ara mɛɛjei do cɛ̃ɛ wɛwɛɛ gɔ ŋa.
35 Nɔ Jesu í ni inɛ ŋau a buba ilɛ.

36 Nɔ í so pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu do cɛ̃ɛ ŋau, í saabu Ilaaɔ̃
titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋa a kpɛ̃ nŋa. Ŋɔi à
kpɛ̃a inɛ ŋau.
37 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee pɛ̃ɛu í gbe. Ŋɔi à ko pɛ̃ɛ
iyi í gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje.
38 Inɛ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ dubu mɛɛ
(4.000), baai inaabo do ama keeke ŋa baasi.
39 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ í bɛi í lɔ akɔi inyi í nɛ
ikpa ilɛi Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

1 Si anyii nŋu, Farisi do Sadusi ŋa à naa bi Jesu
a cɔ laakaɛ. À tɔɔɛ ku ce maamaake iyi á nyisi iyi
gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i wa naa.
2 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ nɔ lele
í kpã ì ya ni ŋa, iju iyi á má ala á dɔ̃.
3 Bii daakɔi í ya ni ŋa, ijɨ́ á rɔ domi ijɨ́ í dũ í we
mango. Ì waa mà yaasei lele ŋa amma i kù waa mà
yaasei waati iyi à wa si nsɛi ŋa.
4 Inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù leekɨ̀ò Ilaaɔ̃ nŋu akã,
nyindai à ya maa bi ku yɛ. Amma nyinda gɔ kù wɛɛ
iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ide iyi í ba walii Zonasiu.
Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀ ŋa í nɛ.

Lefeei Farisi do Sadusi ŋa
(Cɔ Maaku 8:14-21)

5 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋau à koo à lɔ akɔi
inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ̃. Nɔ wee
mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ku so pɛ̃ɛ kosɨ́a.
6 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i ce laakai do lefeei Farisi
do Sadusi ŋau.

7 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni,
na iyi í jɔ̀ a kù so pɛ̃ɛ kosĩai í jɔ̀ wa fɔ bɛɛbɛ.
8 Amma Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce nɔ í bee
ŋa í ni, na mii í ce ì waa ni ŋa, na iyi í jɔ̀ iŋɛ i kù so
pɛ̃ɛ kosĩai í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ. Naanɛ nŋɛ kù la.
9 I kù gbɔ yaaseɛ hee nsɛi ŋa? I kù waa ye gigii pɛ̃ɛ
ara miu iyi ǹ bu ǹ kpɛ̃a amanɛ dubu miu do jiai pɛ̃ɛ
kɔlɔ iyi í gbe má ŋa?
10 Mà i kù waa ye gigii pɛ̃ɛ ara mɛɛje iyi ǹ bububu
ǹ na amanɛ dubu mɛɛ ŋau do jiai pɛ̃ɛ kɔlɔ iyi í gbe
má ŋa?
11 Na mii í ce i kù mà ŋa iyi pɛ̃ɛ si ǹ wa n fãa. I ce
laakai do lefeei Farisi ŋa do Sadusi ŋau.

12 Bɛbɛi mɔcɔ ŋau à mà iyi kù jɛ lefee iyi í ya jɔ̀ pɛ̃ɛ
ku wui wa fãa, amma à mà iyi cioi Farisi do ti Sadusi
ŋaui wa fãa.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)

13 Nɔ Jesu í to Sezaree si ilɛi Filipee. Nɔ í bee
mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni amu Amai Amanɛ
ǹ jɛ.
14 Ŋɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa woo
dasi inyiui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlai
takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Zeremiii, walakɔ
walii mmu gɔ má.
15 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni ǹ jɛ ŋa.
16 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaɔ̃ nŋu iyi
í jɛ irii kuwɛɛui. Awɔi ì jɛ inɛ iyi í cicau.
17 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Zãa, awɔu ilu inɔ
didɔ̃i. Kù jɛ amanɛi í sɔ̃ɛ, bii ku jɛ Baam iyi í wa lele.

18 Amui ṅ wa n sɔ̃ɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ kuta. Si
antai kutaui an jilɛ igbɛm, nɔ baa iku takaɛ kaa yɔkɔ
ku ganji igbɛu *.
19 Awɔi an na yiiko si kpãai bommai Ilaaɔ̃. Mii iyi
ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ mii iyi ì jɛsi si
andunyau, lele mɔ á jɛsii.
20 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau do kugaabu í ni a maà
na a sɔ̃ inɛ gɔ iyi nŋu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni
tilasii nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Tengi bɛi inɛ ngbo ŋa
do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa aa kpã nŋu iju. Aa kpa nŋu, amma si ajɔ
mɛɛtasia nŋu á jĩ má hai si balɛ.
22 Ŋɔi Piɛɛ í gbãa í bɔòɛ kɔkɔlɛ í sɔ̃ɔ í ni, Ilaaɔ̃ ku
waasu ideu, Lafɛ̃ɛ. Ide dimi bɛɛbɛ kaa baɛ pai.
23 Amma Jesu í sinda í sɔ̃ Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai bi tom
Seetam. Ì waa bi i jɛɛm bi ku koosɛ, domi i kù waa
ce lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ ŋa.
24 Si anyii nŋu Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi
ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so jĩi ku gaauɛ ku toom
wa.
25 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ, kaa baa.
Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛ á baa do
ntɔ.
26 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba amanii
andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. Mà mii í wɛɛ iyi amanɛ
á kpaasiò kuwɛɛɛ.

---

* **16:18** baa iku takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃ kù
má sãa sãa. Yaase bɛi inɛ gɔ ŋa à gbɔɔ wee. Nkãma kaa yɔkɔ ku ceaa
ngɔgɔ, baa gbugbãi iku takaɛ.

27 Amu Amai Amanɛ an nyi wa má dei kam kam
do amboei Baam do amalekam ŋa ajɔ. Si waati
bɛɛbɛi an sãa inɛ fei si yaase bɛi í jɛò kuwɛɛɛ.
28 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ ŋa iyi à wa ihẽ, gɔgɔ
nŋa ŋa aa yɛ amu Amai Amanɛ n na n jɛ bommam
hee aŋa fei a maa ku.

17

Arai Jesu í daana
(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

1 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki do Zãa
ifɔɛ í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ aŋa nŋa.
2 Ŋɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajuɛ wa daana jiida
jiida, nɔ jaaɛ ŋa í fũuta pai pai bɛi inya kumá.
3 Si anyiɛ ŋɔi Moizi do Elii à faata wa anu akã à
waa baa ide ku fɔ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sõ Jesu í ni, Lafẽɛ, í sĩa ka maa wa ihẽ.
Bii ì bi, jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti
Moizi, akã mɔ ti Elii.
5 Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ inya kumá gɔ í naa si
ŋa bɛi bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si inɔɛ í ni, inɛ
ihẽi í jɛ amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi inɔ didõm fei í
ya wa. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
6 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ide ku fɔu ŋɔi njo í mu ŋa hee
à sɛɛbata ilɛ.
7 Amma Jesu í naa bi tu ŋa í lu ŋa í ni, i dede ŋa i
maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ.
8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù yɛ inɛ gɔ bii kù jɛ
Jesu nŋu akã.
9 Ŋɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ Jesu í sõ
ŋa í ni, i maà sõ inɛ gɔ mii iyi í yɛu bɛ ŋa hee amu
Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n jĩ hai si balɛ má.

10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í ce woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ya ni Eliii á tako inɛ iyi Ilaaõ
í cicau ku naa.
11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ ku
teese mii fei sãa sãa.
12 Amma an sõ ŋɛ iyi Elii í naa tã, inɛ ŋa a kù màa,
nɔ à ceaa bɛi à bi. Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an ba
ijuukpã si awɔ nŋa.
13 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à mà bɛbɛi iyi Zãa woo dasi inyii
wa fãa.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ŋɔi mɔkɔ gɔ í naa í
gulɛ si wajui Jesu
15 í ni, Lafɛ̃ɛ, ce araarei ama inɛmɔkɔm nɔu ihɛ̃.
Inɛi inɔɔko gɔ í sɔsiɛ bõɔi cukuuna, wa wahalaɛ mɔi
jiida jiida. Ajɔ gɔ ŋa í ya dasiɛ inɔ ina walakɔ inɔ inyi.
16 Ǹ soo ǹ naaɛ wa bi mɔcɔɛ ŋau ihɛ̃ amma à
mɔngɔ ku faabaɛ.
17 Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa, hee
waati yoomai an maa ǹ wa inɔ nŋɛ. Mà hee waati
yoomai an maa n temuaò ŋɛ. I naam amau wa ihɛ̃
ŋa.
18 Nɔ à naa Jesu amau wa, ŋɔi í la si inɛi inɔɔkou
nɔ í fita siɛ nɔ amau í ba iri tengi bɛu bɛ.
19 Ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ bi tɛɛ aŋa duusõɔ à beeɛ
à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inɛi inɔɔkou.
20 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, si na iyi í jɔ̀ naanɛ nŋɛ kù
lai. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii naanɛ nŋɛ í la í to baa
dimii mii ku gbɛ̃ iyi í kere í re, aa yɔkɔ i sõ iri kutau
ihɛ̃ ŋa í ni ku dede hai bɛ ku bɔ ihõ, nɔ bɛɛbɛ mɔi á
dede. Nkãma kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ŋa. [

21 Amma dimii inɛi inɔɔko bɛɛbɛ ci ya fita bii kù jɛ
do kutɔɔ do anu ku dĩ.]

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)

22 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ Galilee bɛ ŋɔi
Jesu í sõ ŋa í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ
ŋa si awɔ.
23 Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jĩ hai si balɛ
má.
Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasẽi Ilaaõ

24 Si anyii nŋu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ Kapɛranumu,
ŋɔi woo gba fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasẽi Ilaaõ ŋau
à naa bi Piɛɛ à beeɛ à ni, Mɛɛtu nŋɛ ci ya sã fiai kpasẽi
Ilaaõ?
25 Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ŋɔi Piɛɛ í nɛ kpasẽ. Iyi
í lɔ ile nɔ Jesu í tako í beeɛ í ni, Simɔɔ, bɛirei ì waa
lasabu. Ilaalui andunya ŋau ihẽ, hai bi yooi à ya gba
fiai lɛmpoo. Hai bi amaalu ŋa de, mà hai bi inɛ njoo
ŋa.
26 Nɔ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ njoo ŋai. Ŋɔi Jesu í ni,
na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã *.
27 Amma do nŋu fei, kù sĩa ka jɛ nŋa bi ku koosɛ.
Na nŋu, bɔ tenku bɛ i koo i le kootia, cẽɛ iyi í tako í
muu, la gɛlɛɛ. Aa yɛ kpɛkɛlɛ bɛ iyi á to fia ku sãi awaɛ
fei. Nyaa i koo i sã nŋa.

---

* **17:26** na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã Si fee nŋa à ni, amai aŋa taka nŋa ŋa a kù nɛ ku sã. Nɔ do yaase bɛɛbɛ inɛ ŋa aa mà iyi Jesu nŋu iyi í jɛ Amai Ilaaõ kù nɛ ku sã.

18

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

1 Waati nŋu, məcɔi Jesu ŋau à naa bi tɛɛ à beeɛ à
ni, si bommai Ilaaɔ̃ yooi í jɛ inɛ ngbo.
2 Ŋɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekɩ̈ɛ si anini nŋa.
3 Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii i kù kpaasi idɔ
nŋɛ nɔ i kù yɛ bɛi ama keeke ŋa, i kaa lɔ tengi bii
Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ.
4 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si bommai Ilaaɔ̃ nŋui í jɛ inɛ
iyi í kaye araɛ í baa í yɛ bɛi amau ihɛ̃.
5 Inɛ iyi í nɔ í gba ama keeke bɛi inɛ ihɛ̃ na irim,
amui í gba.
6 Inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à dasim
naanɛu ihɛ̃ dulum, á tia a dɩ̈a lafɛ̃ɛu alɔ si kɔ̃ɔ a tale
siɛ inɔ tenku inyi ku jɔɔ.
7 Ijuukpã nla nlai inɛi andunya ŋa aa yɛ si na iyi í
jɔ̀ à ya maa dasi kpaasi nŋa ŋa dulum. Kù nɔ kù nɛ
bɛi á ce iyi inɛ gɔ ŋa a kù dasi kpaasi nŋa ŋa dulum,
amma inɛ iyi í ce bɛɛbɛ á yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ.
8 Bii í jɛ awɔɛ walakɔ isɛɛ wa dasiɛ dulum, buu i
nyɔɔ ku jɩ̈òɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ
akã walakɔ kutɛ akã do iyi aa nɛ awɔ minji do kutɛ
minjiu fei nɔ a dasiɛ ina iyi ci ya ku.
9 Bii í nɔ í jɛ ijuɛi wa dasiɛ dulum, nyaa i nyɔɔ ku
jɩ̈òɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do iju akã do iyi
aa nɛ iju minji fei nɔ a dasiɛò ina iyi ci ya ku.

Məndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Luku 15:3-7)

10 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i ce laakai i maà donda baa
inɛ akãi amu ŋau ŋa. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, amaleka

woo degbe nŋa ŋa à ya maa leekɩ̃i ajɔ fei si wajui
Baam iyi í wa lele. [
11 Amu Amai Amanɛ ǹ naa ku faaba inɛ ŋa iyi à
nyɔi.]
12 Bɛirei ì waa lasabu ŋa. Bii inɛ gɔ í nɛ angudã cɩ̃ɔ
nɔ akãɛ í nyɔ, kaa jɔ̀ cɩ̃ɔ fakã kù wa siu titã si geete
bii à wau koo dɛdɛ akã iyi í nyɔu wa?
13 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ ŋɛi, bii í yɔɔ, á nɛ inɔ didõ nla
nla na iriɛ ku re baa cɩ̃ɔ fakã kù wa si iyi kù nyɔu.
14 Bɛɛbɛ mɔi, Baa nŋɛ iyi í wa lele kù bi baa inɛ
akãi ama keeke ŋau ku nyɔ.

Bɛi aa ce bii woo dasi naanɛ gɔ í rara

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce
dulum, bɔ bi tɛɛ awɔ akã nɔ í jɔ̀ ku mà yaasei dulum
nɔu. Bii í gbɔ ideɛ, ì baaɛ wa má si kpãa jiidai.
16 Amma bii í kɔ ku gbɔ ideɛ, dɛdɛ inɛ akã wala
minji si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. I bɔ bi tɛɛ ŋa, nɔ
inɛ ŋau aa jɛ sɛɛdai ideu fei.
17 Bii í kɔ ku gbɔ ide nŋa, sõ inɛi igbɛ ŋau. Bii í nɔ
í kɔ ku gbɔ baa idei inɛi igbɛ ŋau, i dooɛ bɛi hai dasi
naanɛ walakɔ bɛi woo gba fiai lɛmpoo.
18 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, mii iyi ì kɔsi si andunya
fei ŋa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì jɛsi si andunya fei
ŋa lele mɔ á jɛsi.
19 Ǹ wa n sõ ŋɛ má iyi bii amanɛ minji í ce anu akã
si andunya ihɛ̃ a tɔɔ ngɔgɔ, Baam iyi í wa lele á mu
nŋa,
20 domi tengi bii amanɛ minji wala mɛɛta í tɔtɔɔ à
waa ce kutɔɔ do irim, ǹ wa si anini nŋa.

Amaacɛ iyi í kɔ ku cea kpaasiɛ suuru

21 Ŋɔi Piɛɛ í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii kpaasim
í ceem kurara isɛ fɛloi an ceaa suuru. Hee isɛ
gbɛɛje?
22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, aawo. N kaa n sɔ̃ɛ iyi andi isɛ
gbɛɛjei, amma aa ceaa suurui isɛ kitaò fɛɛwa tuuba
mɛɛje.
23 Sotĩ i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bɛi bommai Ilaaɔ̃ í
yɛ. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseɛ iyi amaacɛɛ ŋa
à waa mu.
24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ŋɔi à naaò inɛ gɔ wa
bɛ, iyi wa mu gbeseɛ í to baa fɔɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ *.
25 Si bɛi inɛɛu kù nɛ mii iyi á sãò gbeseu, ŋɔi lafɛ̃ɛɛ
í ni a taa bɛi aru, nŋu do aboɛ do amaɛ ŋa do mii iyi
í nɛ fei a sãò gbeseu.
26 Ŋɔi amaacɛu í gulɛ si wajui lafɛ̃ɛɛu wa tɔɔɛ
suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ mbɛ fei.
27 Nɔ lafɛ̃ɛɛu í ce araareɛ í kpa gbeseu nɔ í jɔ̀ɛ í nɛ.
28 Iyi amaacɛu í fita hai bɛ gbakã, nɔ í ko amaacɛ
kpaasiɛ gɔ iyi wa mu gbeseɛ zakai kpɛkɛlɛ cĩɔ. Ŋɔi í
bataɛ í tɛ kɔ̃ɔɛ í ni, sãam gbesem iyi ì waa muu.
29 Ŋɔi kpaasiɛu í gulɛ si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni,
yɔkɔɔm suuru an sãɛ gbeseɛ.
30 Amma kù jɛ, nɔ í jɔ̀ à dasi kpaasiɛu piisɔ̃ɔ hee
koo sãò gbeseu fei ku tã.
31 Ŋɔi amaacɛ iyi à gbe ŋau à yɛ bɛi í ce nɔ inɔ nŋa
fei í fɔ, ŋɔi à koo à sisia lafɛ̃ɛ nŋa yaasei ideu fei.
32 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í kpoo í ni, awɔ amaacɛ laalɔ, í jɔ iyi ì
tɔɔm suuru ǹ kpa gbeseɛu feii mɛɛ.
33 Awɔ mɔ ì nɛ i ce araarei amaacɛ kpaasiɛi wo si
bɛi ǹ ceɛ.

---

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee nŋa à ni talã dubu mɛɛwa. Talã akã fei fiai icɛi adɔ̃ maatũ iyi à ya sãa inɛ akã.

34 Nɔ idɔi lafɛ̃ɛu í kɔ̃, ŋɔi í jɔ̀ à dasiɛ piisɔ̃ɔ si awɔi
woo kpã inɛ ŋa iju hee koo sãò gbeseu fei ku tãu.
35 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi Baam iyi í wa lele á ce
nŋɛ, iŋɛ iyi i ci ya cea kpaasi nŋɛ ŋa suuru do inɔ
akã.

19

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ
(Cɔ Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í nɛ hai ilɛi Galilee í bɔ
ikpa ilɛi Zudee iyi í wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu.
2 Ŋɔi zamaa nla gɔ wa tooɛ nɔ í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri.
3 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ. Nɔ
à beeɛ à ni, amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ si ide baa
yooma fei?
4 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ ŋa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ŋai inɛmɔkɔ do
inaabo.
5 Nɔ í ni má, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do
aboɛ a maa wɛɛ nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã.
6 Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ. Na
nŋu, amanɛ kù nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í tɔtɔɔ.
7 Nɔ Farisi ŋau à beeɛ à ni, bii bɛɛbɛi, na mii í ce
Moizi í na wooda í ni inɛ iyi wa bi ku kɔsi aboɛ ku
ceaa tiai njɛ ku kɔ ku bɛi ku kɔsiɛ.
8 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, Moizi í jɔ̀ ì waa lele abo nŋɛ
ŋai na idɔ kulele nŋɛ. Amma waati iyi Ilaaɔ̃ í taka
amanɛ kù jɛ bɛɛbɛ.
9 An sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na sakara, nɔ
í so mmuɛ, nŋu takaɛ í ce sakarai.
10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sɔ̃ɔ à ni, bii bɛɛbɛi si gãmɛi aboò
mɔkɔ í tia a maà ya so njɛ.

11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ṅ wa n fɔ nsɛi, kù jɛ inɛ feii á
yɔkɔ ku gbɔ yaaseɛ, bii kù jɛ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋa
gbugbãɛ.
12 Mii ikã ikã iyi wa ganji inɛ ŋa njɛ ku so í kpɔ. Inɛ
gɔ ŋa bɛɛbɛi à bí ŋa do, a kaa yɔkɔ dei. Inɛ gɔ ŋa mɔ
amanɛ ŋai à ce nŋa bɛɛbɛ. Inɛ gɔ ŋa mɔ a kù bi abo
ku so ku ba a ce icɛi bommai Ilaaɔ̃ jiida jiida. Inɛ iyi
á yɔkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ŋa
(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa à naa
Jesu wa ku le si ŋa awɔ nɔ ku ce nŋa kutɔɔ. Amma
mɔcɔɛ ŋa à waa gbagba si ŋa.
14 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi tom,
i maà ganji ŋa, domi bommai Ilaaɔ̃ í jɛ ti inɛ ŋa iyi à
jɔ ŋa.
15 Ŋɔi í le nŋa awɔ si iri nɔ í ce nŋa kutɔɔ í bɛi í nɛ
hai bɛ.

Idei awaasũ ilu fia gɔ
(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í naa bi Jesu nɔ í beeɛ í ni,
Mɛɛtu, mii jiida yoomai an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
17 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa beem idei
jiida ku ce. Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ jiida. Bii ì bi i ba kuwɛɛ
iyi ci ya tã, jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋau.
18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ŋai. Nɔ í sõɔ í
ni, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce ile, nɔ i maà
jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo.
19 Jirima iyeò baaɛ, nɔ i bi kpaasiɛ bɛi ì bi araɛ.
20 Nɔ awaasũu í ni, ṅ wa n jirima iyi bɛ fei tã, mii
í gbe n ce má.

21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, bii ì bi i kɔ̃ dee dee, koo ta mii
iyi ì nɛ fei, nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa
ba amani jiida lelei Aɔ̃. Si anyiɛ nɔ i naa i toom.
22 Iyi awaasũu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í sinda í nɛ do inɔ
kufɔ domi ilu amani nla nlai.
23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi,
á gaabua ilu fia ku lɔ tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ.
24 Nɔ an sɔ̃ ŋɛ má iyi á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi
abɛɛ do iyi ilu amani á lɔò tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ.
25 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti kaa kaa, nɔ à
ni, bii bɛɛbɛi, to, yooi á ba faaba.
26 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa nɔ í ni, bi amanɛ ŋai kaa ce,
amma Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
27 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, wee à jɔ̀ mii fei tã à waa tooɛ.
To, yoomai á na ku jɛ tu wa.
28 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, waati
iyi Ilaaɔ̃ á ce mii fei titɔ̃ nɔ amu Amai Amanɛ n
maa n buba si batai bomma ilu amboem, iŋɛ amanɛ
maateeji iyi ì waa toom ŋau ihɛ̃, iŋɛ mɔ aa buba
si batai bommau i kiitiò dimi maateejii inɛi Izirɛli
ŋau.
29 Nɔ inɛ baa yooma iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ wa, walakɔ igbã
do ifɔɛ ŋa, walakɔ wecɩ̃ɛ ŋa, walakɔ baaɛ, walakɔ
iyeɛ, walakɔ amaɛ ŋa, walakɔ ikoɛ ŋa na irim, á ba
ribaɛ ikɔ cɩ̃ɔ, nɔ ku ba kuwɛɛ hai tã má.
30 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi, nkpɔ
nŋa á na ku jɛ inɛi anyi, nɔ inɛi anyi ŋa mɔ, nkpɔ nŋa
á na ku jɛ inɛi waju.

20

Mɔndai ilu kpasɛ̃ do gaanɔɔmaɛ ŋa

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, idei bommai
Ilaaɔ̃ í jɔ idei ilu kpasɛ̃ gɔ iyi í fita daadaakɔ wa dɛdɛ
amaacɛ ku bɔò ŋa ikoɛ.
2 Waati iyi í ba amaacɛ ŋau aŋaò ŋa à fɔ à gbɔa njɛ
ku sã nŋa si bɛi à ya sãa woo ce icɛ si ajɔ akã, nɔ í ni
a bɔ ikoi nŋu a koo a ce icɛ. Nɔ à koo.
3 Nɔ zakai isɔ mɛɛsã í fita má í koo í ba inɛ gɔ ŋa à
waa buba si tafa a kù waa ce nkãma.
4 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ mɔ, i bɔ ikom i koo i ce icɛ ŋa.
An sã nŋɛ si bɛi í jɔ.
5 Ŋɔi à koo. Ŋɔi ilu kpasɛ̃u í fita má zakai dasã, do
alɛ zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akãui í ya
fɔ.
6 Alɛ zakai isɔ miu ŋɔi í fita nɔ í yɛ inɛ gɔ ŋa má à
waa buba. Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa buba
ihɛ̃ ngbɛ ngbɛ hai daakɔ ŋa.
7 Ŋɔi à jɛaa à ni, si na iyi í jɔ̀ inɛ kãma kù dasi wa
icɛi. Ŋɔi í ni, to, iŋɛ mɔ i bɔ ikom i koo i ce icɛ ŋa.
8 Iyi í to alɛ zakai kulɔi inunu ŋɔi ilu kpasɛ̃u í kpe
inɛ ngboi amaacɛɛ ŋau í sɔ̃ɔ í ni, kpe gaanɔɔma ŋau
wa, sã nŋa fia nŋa, sinti hai bi inɛi ankãanyi ŋau hee
ku koo si inɛ sinte ŋau.
9 Inɛ ŋa iyi à sinti icɛ alɛ zakai isɔ miu ŋau à naa à
gba fiai icɛi ajɔ akã.
10 Amma iyi à to si inɛ sinte ŋau à tamaa bɛi ti aŋa
á re bɛɛbɛi. Amma fiai icɛi ajɔ akãi à sãa aŋa mɔ.
11 Iyi à yɛ fiau bɛɛbɛ ŋɔi à wasi ku gbagba si ilu
kpasɛ̃u.
12 À waa ni, inɛ ŋa iyi à naa ankãanyiu isɔ akãi à
ce icɛ nɔ ì sã nŋa bɛi awa iyi à ce icɛ si inya gbãa hai
daakɔ hee à gbɛɛji.
13 Ŋɔi ilu kpasɛ̃u í sɔ̃ inɛ akã nŋa í ni, kpaasim, n

kù takiɛ, domi ì jɛsi i gba fiai icɛi ajɔ akã, mà kù jɛ
bɛɛbɛ.
14 To, gba fiaɛ i nɛ. Ǹ bi n sãa inɛi ankãanyiu ihẽ
bɛi awɔ mɔ.
15 Kù jɛ bɛi ǹ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si
na iyi í jɔ̀ ǹ ce jiidai.
16 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi inɛi anyi ŋa aa na á jɛ
inɛi waju, nɔ inɛi waju ŋa mɔ a na á jɛ inɛi anyi ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalɛmu. Nɔ í nya
mɔcɔ maateeji ŋau ikã, ŋɔi í sɔ̃ ŋa si kpãa í ni,
18 wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu amu Amai
Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam.
19 Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa, aa
yaakom, nɔ a tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si jĩi ku
gaau. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jĩ má hai si balɛ.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í tɔɔ Jesu
(Cɔ Maaku 10:35-45)

20 Si anyii nŋu ŋɔi iyei amai Zebedee ŋa í naa bi
Jesu do amaɛ ŋa nɔ í gulɛ si wajuɛ ku tɔɔɛ ngɔgɔ.
21 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi. Ŋɔi í ni, si waati iyi
aa naa i jɛ bomma, jɔ̀ ama minjim ŋau ihẽ, inɛ akã
ku buba awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ awɔ cangaɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ minji ŋau í ni, i kù mà mii iyi
ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò ijuukpã iyi an
yɛ ŋa? Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ.
23 Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa.
Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi aa buba si canga
do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ Baam í cea
sɔɔluɛ ŋai aa buba si.

24 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ
nŋa í kɔ̃ò minji ŋau.
25 Ŋɔi Jesu í kpe aŋa fei í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa
si andunyau ihɛ̃ ilaalu ŋau à ya maa taa inɛ nŋa ŋa
gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo nŋa ŋa mɔ a maa nyisi yiiko
nŋa.
26 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi wa bi
nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce nŋɛ icɛ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo cua nŋɛ,
á jɛ aru nŋɛ.
28 Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ŋa a
ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ, nɔ n na kuwɛɛm
n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jò fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu
(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ à waa
fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla gɔ wa
too ŋa.
30 Wee fɛɛju minji gɔ ŋa à waa buba itĩ kpãa bɛ,
nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Ŋɔi à dɔ̃ anu à maa ni, Lafɛ̃ɛ,
tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa.
31 Nɔ zamaau wa la si ŋa wa ni a coko. Amma bɛ́i
à waa ni a cokou, bɛɛbɛ mɔi à ya dɔ̃ anu hee lele à
maa ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi, ce araare nwa.
32 Ŋɔi Jesu í leekĩ í kpe ŋa í bee ŋa í ni, mii ì bi n
ce nŋɛ.
33 Ŋɔi à jɛaa à ni, Lafɛ̃ɛ, à bi ka yɛ ilui.
34 Nɔ Jesu í ce araare nŋa í lu iju nŋau. Nɔ gbakã
inɛ ŋau à yɛ ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à mɔsi isɛɛnɛ nŋa nɔ à maai
Zeruzalɛmu wa. À to Bɛtifaje si geete iyi à ya kpe
Olivie. Nɔ Jesu í bɛ mɔcɔ minji gɔ ŋa
2 í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ, aa yɛ bii
gbankɛlɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ŋa i naam wa ŋa.
3 Bii inɛ gɔ wa bee ŋɛ ide gɔ, i jɛaa i ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ
bukaata nŋa. Inɛɛu á jɔ̀ i naaò ŋa wa ŋa.
4 Nŋu ŋau bɛ í cei ku ba idei waliiu ku kõ iyi í ni,
5 I sõ inɛi Siõɔ ŋa, i ni,
I cɔ ilaalu nŋɛ wa naa bi tu ŋɛ.
Amanɛ kurɔi.
Si gbankɛlɛui í gũ,
Si amaɛ.
Mɛɛmu ku so asoi.
6 Nɔ mɔcɔ ŋau à koo à ce bɛi í sõ ŋau.
7 À naaò gbankɛlɛu do amaɛ wa, à tɛ acɔ nŋa si
antaɛ nɔ Jesu í gũu.
8 Nɔ si zamaau inɛ nkpɔ í tɛ ibɔɛ si kpãau. Inɛ gɔ
ŋa mɔ à da amaawɔi jĩi ŋa à tɔɔ si kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu do inɛ ŋa iyi à waa tooɛ
fei à wasi ku dõ anu à waa ni, tɔkui Davidi, à waa
saabuɛ. Aõ Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ.
Ka saabu Ilaaõ hee lele *.
10 Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu, inɛi iluu fei í
biti. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ̃.
11 Ŋɔi zamaau í jɛ í ni, Jesu waliiui, inɛi Nazarɛti
si ilɛi Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ
(Cɔ Maaku 11;15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

12 Ŋɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ. Iyi í to bɛ
í lele woo ta iwò ŋa do woo ra ŋa iyi à wa bɛ. Í

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa, do kitãi woo ta ankasiidi ŋa.
13 Nɔ í sõ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaõ í ni ilei nŋu ile bi
ku tɔɔi á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ŋa.
14 Ŋɔi fɛɛju do ilu kutɛ akã gɔ ŋa à naa bi Jesu
kpasẽi Ilaaõ bɛ nɔ í jɔ̀ à ba iri.
15 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋau, idɔ nŋa í kõ iyi à yɛ maamaake
ŋa iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ŋa à wasi ku dõ anu à waa
ni, tɔkui ilaalu Davidi, à waa saabuɛ.
16 Nɔ à bee Jesu à ni, ì bɛi ì gbɔ iyi à waa fɔ mbɛ?
Nɔ í jɛ nŋa í ni, oo. Mii iyi wa ceu ihẽ, i kù cio ideɛ ŋa
tengi bii à ni, Ilaaõ í jɔ̀ à gbɔ saabuɛ hai si gɛlɛi amu
ŋa do si gɛlɛi ama kpɔtɔɔ ŋa.
17 Si anyii nŋu, í jɔ̀ ŋa í nɛ hai ilu bɛ í koo í sũ
Betani.

Jesu í ceekpe jĩi ndii figi
(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani wa nyi
Zeruzalɛmu, nɔ ari wa kpaa.
19 Ŋɔi í yɛ jĩi ndii figi gɔ itĩ kpãa bɛ, nɔ í yaa siɛ.
Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai í nɛ. Ŋɔi í sõ jĩi
nɔu í ni, awɔ i kaa so má ajɔ kãma. Nɔ gbakã jĩi nɔu
í gbɛ.
20 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi à biti. À bee Jesu à ni,
bɛirei í ce jĩi ndii figiu ihẽ í gbɛ anu akã bɛɛbɛ.
21 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii ì
dasi naanɛ nɔ i kù waa sika ŋa, aa yɔkɔ i ce bɛi ǹ cea
jĩi nɔu ihẽ ŋa. Nɔ kaa jɛ baa iyi bɛ nŋu akã, aa yɔkɔ i
sõ iri kutau ihẽ ŋa i ni ku dede hai bɛ koo dási tenku,
á nɔ ku koo.

22 Bii ì dasi naanɛ ŋa, mii iyi ì tɔɔ Ilaaɔ̃ fei, aa ba ŋa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa
(Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

23 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu nɔ í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ má wa kɔ inɛ ŋa si cio. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋa à naa bi tɛɛ, à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa ceu ihɛ̃, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa cooò.

24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu mɔ an bee ŋɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ŋa, amu mɔ an sɔ̃ ŋɛ inɛ iyi í nam yiiko ǹ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

25 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa inyi. Hai bi Ilaaɔ̃ de, mà hai bi amanɛ ŋa. Ŋɔi à busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni Ilaaɔ̃i, á bee wa na mii í ce a kù dasi Zãa naanɛ.

26 Nɔ wee njo kaa jɔ̀ ka ni hai bi amanɛ ŋai. Bii à ni hai bi amanɛ ŋai, zamaau á yɛ taale nwa si na iyi í jɔ̀ inɛ fei í jɛsi iyi Zãa waliii kam kam.

27 Ŋɔi à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu mɔ í sɔ̃ ŋa í ni, debɛi, amu mɔ n kaa n sɔ̃ ŋɛ yiikoi inɛ iyi ǹ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

Mɔndai ama minji

28 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bɛirei ì waa lasabu ŋa. Mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ minji. Nɔ í sɔ̃ inɛ sinteu í ni, amaayi, bɔ ikom i koo i ce icɛ nnyi.

29 Nɔ í ni, n kaa n koo. Amma do ankãanyi í ce lasabu mmu nɔ í koo.

30 Nɔ mɔkɔu í koo í sɔ̃ ama minjisiaɛu mɔ bɛɛbɛ, nɔ amau í jɛaa í ni, to, an koo, baaba. Amma kù koo.

31 Si ama minji ŋau yoo nŋai í ce idɔɔbii baaɛ. Ŋɔi à ni, inɛ sinteui. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n

sɔ̃ ŋɛi, woo gba fiai lɛmpoo do inaabo woo ta icu ŋa aa tako ŋɛ a lɔ si tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bomma.

32 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Zãa í naa ku nyisi ŋɛ kpãa jiida, nɔ i kù dasiɛ naanɛ ŋa. Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta icu ŋai à dasiɛ naanɛ. Amma iŋɛ, do iyi ì yɛ idɔ ku kpaasi nŋa ŋa fei i kù kpaasi idɔ nŋɛ i dasiɛ naanɛ ŋa.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20;9-19)

33 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i gbɔ mɔnda gɔ má ŋa. Ilu kpasɛ̃ gɔ í ce ikoɛ, nɔ í lɔ si jĩi ndii rezɛ̃ɛ ŋa nɔ í ce kaa í kaakooɛò. Nɔ í ce bi ku fɔ̃ inyii isoɛ. Nɔ í cã tafa bii ku degbe ikou. Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ.

34 Waati iyi isoi jĩi nɔu í jĩa í to ku ka, ŋɔi í bɛ amaacɛ ŋa wa bi woo logoo ŋau a koo a gba iyi í jɛ ti nŋu wa.

35 Amma gaanɔɔma ŋau à dede à wo si ŋa, à cã inɛ akã, nɔ à kpa inɛ akã má, nɔ à ta inɛ mɛɛtasiau mɔ kuta à kpaa.

36 Nɔ ilu ilɛu í bɛ si ŋa amaacɛ gɔ ŋa wa má. Inɛ nŋu ŋa à kpɔ à re baa inɛi tako ŋau. Do nŋu fei, à ce nŋa bɛi à cea inɛi tako ŋau.

37 Si anyii aŋa fei í bɛ si ŋa ama abíɛ wa, í ni, aa jirima amam.

38 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à yɛ amau à fɔ aŋa duusɔ̃ɔ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu. I naa wa ka kpaa nɔ ilɛu ku baa ku jɛ tu wa.

39 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ kaau à koo à kpaa.

40 To, waati iyi ilu ilɛu á naa, bɛirei á cea gaanɔɔma ŋau.

41 Ŋɔi à jɛaa à ni, á kpa inɛ laalɔ ŋaui kaa ce araare
nŋa nɔ ku dɛ gaanɔɔma mmu ŋa ku dasi ŋa si ilɛɛu,
inɛ ŋa iyi bii isoi jĩi nɔu í jĩa aa ya náa iyi í jɛ tɛɛ.
42 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio iyi ihẽ si kukɔi idei
Ilaaõ ŋa ba. Í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
Aõ Lafɛ̃ɛi í coo, nɔ í mu wa biti.
43 Nɔ Jesu í ni má, ǹ wa n sõ ŋɛi, Ilaaõ á gba bommaɛ
hai bi tu ŋɛ ku na dimi mmu ŋa iyi à waa ce idɔɔbiɛ.
[
44 Inɛ iyi í cuku si kutau ihẽ, kutau á lɛgɛɛi. Inɛ iyi í
nɔ í bata mɔ á lɔlɔ lafɛ̃ɛi nɛkõ nɛkõ.]
45 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do Farisi ŋau
à gbɔ mɔndai Jesu ŋau, à mà iyi aŋai wa fãa.
46 Ŋɔi à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a muu. Amma à waa
ce njoi zamaau si na iyi í jɔ̀ à dasi naanɛ iyi waliii ntɔ
ntɔ.

22

Mɔndai ijɛi abɔdõ
(Cɔ Luku 14:15-25)

1 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa ide do mɔnda ŋa má í ni,
2 i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi ŋɛ bɛi bommai Ilaaõ í
yɛ. Ilaalu gɔ wa cea amaɛ abɔdõ,
3 nɔ í bɛ amaacɛɛ ŋa í ni a koo a kpe inɛ ŋa iyi à kpe
abɔdõu wa. Amma inɛ ŋau a kù waa bi ku naa.
4 Nɔ í bɛ amaacɛ mmu gɔ ŋa má í ni, i koo i sõ inɛ
ŋa iyi ǹ kpe ŋau i ni ǹ tã sɔɔlu. Kɛtɛ kombo ŋa do
mɛɛmu ku nɛ ikpo gɔ ŋai ǹ kpa nɔ à ce icɛi fei ndɛɛ
à tã, a naa wa bi ku ce abɔdõu.

5 Amma inɛ ŋa iyi à kpe ŋau a kù saaluɛ məm, inɛ
fei í nɛ wũaɛ. Inɛ gə ŋa à nɛ iko nŋa, inɛ gə ŋa mə à
nɛ sĩa nŋa.
6 Gəgə ŋa à mu amaacɛ ŋau à cã ŋa à kpa ŋa.
7 Ŋəi idəi ilaaluu í kõ nə í bɛ soogeɛ ŋa à koo à kpa
woo kpa inɛ ŋau nə à dasi ilu nŋau ina.
8 Ŋəi í sõ amaacɛɛ ŋau má í ni, to, ijɛi abədõu í ji̇̃a,
amma inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpe ŋau a kù jəò ijɛu bɛ má.
9 Na nŋu, i bə si tafa ŋa i kpe inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei
wa ŋa.
10 Nə amaacɛ ŋau à bə si tafa ŋau à tətəə inɛ ŋa iyi à
wa bɛ fei wa, hai inɛ jiida do inɛ laalə ŋa, nə abədõu
í kõ do amanɛ.
11 Iyi ilaaluu í lə ile bi ku ce abədõu, í cə inɛ ŋa iyi
à naa ku jɛu, nə i ba wee, inɛ akã kù waa dasi ji̇̃nɛi
abədõ iyi í na ŋa.
12 Ŋəi í beeɛ í ni, kpaasi, bɛirei í ce ì lə wa ihɛ̃ i kù
waa dasi ji̇̃nɛi abədõ. Nə inɛɛu kù ni ide kãma.
13 Ŋəi ilaaluu í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, i di̇̃ awəɛ do isɛɛ
ŋa nə i soo i nyəə angule si ilu kuku, tengi bii inɛ ŋa
aa lesi awə si iri a kpata.
14 Nə Jesu í ni má, do iyi Ilaaõ í kpe inɛ nkpə fei,
inɛ iyi í cica kù kpə.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cə Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

15 Waati bɛɛbɛ Farisi ŋa à koo à tətəə à waa busi
njɛ a ba a lea Jesu taai ide.
16 Ŋəi à bɛ məcə nŋa gə ŋa do inɛi Herodu gə ŋa bi
tɛɛ. Iyi à to ŋəi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì ya fə ntə, nə ì
waa kə inɛ ŋa si idei Ilaaõ do ntə. Bɛɛbɛ məi i kù waa
ce njoi inɛ gə, domi i ci ya cə ijui amanɛ ŋa.

17 Na nŋu, sɔ̃ wa bɛi ì yɛ. Í sĩa ka sãa ilaalu Sezaa
fiai lɛmpoo? Ma ka maà sãa.
18 Wee Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce tã, ŋɔi í
sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋa, na mii í ce ì waa leem
taai ide ŋa.
19 I nyisim kpɛkɛlɛ iyi ì ya sãò lɛmpoou wa ŋa. Nɔ
à nyisiɛ kpɛkɛlɛ gɔ.
20 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, fotooi yooi í wa si kpɛkɛlɛu
ihẽ nɔ irii yooi à kɔ si.
21 Nɔ à ni, ti Sezaai. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, debɛi i
sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa, nɔ i sãa Ilaaɔ̃ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa.
22 Iyi à gbɔ ideu bɛɛbɛ, ŋɔi à biti à jɔ̀ɔ à nɛ.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

23 Si ajɔ akãu Sadusi gɔ ŋa mɔ à naa bi Jesu má.
Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to wa bi Jesu
ŋɔi à beeɛ à ni,
24 Mɛɛtu, Moizi í ni bii inɛ gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ nɔ kù
bíò ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía igbãɛ ama.
25 Wee si inɔ nwa inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai
baa akã. Igbã nŋa í so abo nɔ kù bíò ama nɔ í ku í jɔ̀a
ifɔɛ jaaɔ̃u.
26 Bɛɛbɛi inɛ minjisiau mɔ í ce, do mɛɛtasiau, hee
í koo í kãsiò amanɛ mɛɛjesiau.
27 Si anyii aŋa fei nɔ abou mɔ í na í ku.
28 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a jĩ, aboi yoo nŋai á jɛ, si
bɛi aŋa fei à soo aboi.
29 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa rara ŋai si na iyi
í jɔ̀ i kù mà gbugbãi Ilaaɔ̃ ŋa hee má jɛ mii iyi kukɔi
ideɛ wa fɔ.

30 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ŋa aa naa a jĩ, waati
bɛɛbɛ inɛmɔkɔ ŋa do inaabo ŋa a kaa so njɛ má,
amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa.
31-32 Iyi í jɛ ti idei kujĩi iku ŋa, à kɔɔ wo à ni, Ilaaõ
í ni nŋu Ilaaõ, Lafɛ̃ɛi Aburahamui, do ti Izaaki, do ti
Zakɔbu. I kù cio ideu bɛ ŋa iyi Ilaaõ í sõ ŋɛi? Ilaaõ kù
jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à wɛɛi.
33 Nɔ zamaa iyi í wa bɛ fei í gbɔ cioi ideɛ nɔ ideu í
tosi ŋa.

Wooda iyi í re
(Cɔ Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

34 Ŋɔi Farisi ŋau à gbɔ iyi Jesu í kãmia Sadusi ŋau
si ideu nɔ à tɔtɔɔ má.
35 Inɛ akã nŋa iyi wa jɛ woo kɔ inɛ ŋa si woodau
wa bi ku cɔ laakai Jesu nɔ í beeɛ í ni,
36 Mɛɛtu, si wooda ŋau fei, yoomai í re.
37 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bi Aõ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei do
lasabuɛ fei.
38 Nŋu bɛi í jɛ wooda sinte, nŋui í nɔ í re ŋa.
39 Minjisia iyi í too wee. Bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi
araɛ.
40 Wooda minji ŋau bɛi à jɛ icui idei woodai Moizi
do ti idei walii ŋa fei.

Davidi do inɛ iyi Ilaaõ í cica
(Cɔ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bɛi Farisi ŋau à tɔtɔɔ, ŋɔi Jesu í bee ŋa ideu
ihɛ̃
42 í ni, bɛirei ì waa lasabu si idei inɛ iyi Ilaaõ í
cica ŋa. Tɔkui yooi í jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, tɔkui ilaalu
Davidii.
43 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bii bɛɛbɛi, bɛirei í ce Davidi
wa kpoo Lafɛ̃ɛ waati iyi í fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaõ
í ni,

44 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm ihɛ̃
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
45 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo Lafɛ̃ɛɛ,
bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.
46 Nɔ baa inɛ akã nŋa kù yɔkɔ ku jɛaa ide kãma. Nɔ
hai waati bɛɛbɛu inɛ gɔ kù beeɛ ide gɔ má.

23

Muafitii Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ zamaau do mɔcɔɛ ŋau,
2 í ni, woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do Farisi ŋau,
aŋai à sãsi agbɛi Moizi à waa sisi woodaɛ.
3 Na nŋu, i ya gbɔ ide nŋa nɔ i ce mii iyi à waa sɔ̃ ŋɛ
fei. Amma i maà ya ce kookoosu bɛi à waa ce, domi
ide iyi à ya fɔ a ci ya ceò icɛ.
4 À ya dĩ aso ku wo a maa kãa inɛ ŋa, amma aŋa
taka nŋa a ci ya jɛsi a luu baa do amaawɔ akã.
5 Kookoosu nŋa iyi à waa ce fei à waa cooi ku ba
a yɛ ŋaò. Bɛɛbɛi à ya dĩ ama tia iyi í la í re ti kpaasi
ŋa nɔ a dasi jaba nŋa ikũ sisɔ iyi í re ti kpaasi ŋa si
itĩ do ilɛ *.
6 Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku jɛ jingau ŋa do
kitãi inɛ ngbo ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa.
7 À ya bi inɛ ŋa a maa ce aŋa fɔɔ si bantuma do
bɛɛrɛ nɔ a maa kpe ŋa lafɛ̃ɛ.
8 Amma iŋɛ, i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ lafɛ̃ɛ, domi iŋɛ fei
saa ŋai, nɔ Lafɛ̃ɛ akã lege legei ì nɛ ŋa.

---

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya dĩu isɛɛde ŋa iyi à wa si tiai idei Ilaaɔ̃i à ya kɔ si, nɔ a dũu si ikpo nŋa walakɔ si awɔ.

9 Nɔ i maà kpe inɛ kãma Baaba si ilɛ ihɛ̃ ŋa, domi
inɛ akãi í jɛ Baa nŋɛ. Nŋui í wa lele.
10 Nɔ i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ ilaalu ŋa domi ilaalu akã
lege legei ì nɛ ŋa, nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nŋɛ nŋui í nɛ ku jɛ woo ce
icɛ nŋɛ.
12 Inɛ iyi í so araɛ lele, aa kayeɛi, inɛ mɔ iyi í kaye
araɛ aa soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa na muafiti nŋa
(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í
jɔ̀ ì waa cǐmboa inɛ ŋa kpãai bommai Ilaaɔ̃ ŋa. Iŋɛ
taka nŋɛ, i kù jɛsi i lɔ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku lɔ, ì waa
ganji ŋa ŋa. [
14 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì ya
maa ce kutɔɔ sisɔ ŋa ku ba inɛ ŋa a ni iŋɛu inɛ jiida
ŋai. Nɔ wee mii iyi jaaɔ̃ ŋa à nɛ fei ì ya gbaa ŋai. Na
ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋɛ á la ku re.]
15 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa
dabii bii fei ŋa, ì waa nɛ si tenku do si ilɛ fei ì waa
dɛdɛ baa inɛ ŋa iyi aa ba i kpaasi idɔ nŋa ŋa. Nɔ bii ì
ba ŋa ì ya sinda lafɛ̃ɛ ŋai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasiɛ ina
iyi ci ya ku ku re baa iŋɛ taka nŋɛ isɛ gbeeji.
16 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa, aa yɛ
ijuukpã ŋa. Ì ya maa ni ŋa, bii inɛ í ceekpe do kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ kù jɛ taale baa bii kù kɔ̃ɔ. Amma bii í ceekpe
do wurai kpasɛ̃u, tilasii ku kɔ̃ ideu.

17 Iŋɛ fɛɛju nnyɛi ŋai. Yoomai í la í re. Wurau? Mà
kpasɛ̃ iyi í jɔ̀ wurau í jɛ ti Ilaaɔ̃.
18 Nɔ ì waa ni má ŋa, bii inɛ í ceekpe do bi kuwee
kù jɛ taale baa bii kù kɔ̃ɔ, amma bii í ceekpe do iŋai
kuweeu, tilasii ku kɔ̃ ideu.
19 Iŋɛ fɛɛju ŋai. Yoomai í la í re. Iŋai kuweeu? Mà
bi kuwee iyi í jɔ̀ iŋai kuweeu í jɛ ti Ilaaɔ̃.
20 Na nŋu, inɛ iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii
iyi wa lesi feii í ceekpeò.
21 Inɛ mɔ iyi í ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, hee do Ilaaɔ̃
iyi í wa bɛ feii í ceekpeò.
22 Inɛ mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele, hee do batai
bommai Ilaaɔ̃ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi wa buba bɛi í
ceekpeò.
23 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa
na Ilaaɔ̃ hee do zakaai nyaui ayɛ ŋa, amma ì waa
gbɛjɛ mii iyi í la í re si wooda ŋa. Mii ŋaui í jɛ idɔɔbii
Ilaaɔ̃ ku ce do araare ku nyisi do ilu naanɛ ku jɛ. Nŋu
ŋau bɛi í jɔ i ce ŋa, nɔ i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋau.
24 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa. Ì waa
coo inyi nŋɛ na kokoo ŋa nɔ ì bɛi ì waa miò kpookpo
ŋa.
25 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa si na iyi í jɔ̀ anyii
kɔɔfu do ti jɛɛ ŋai ì ya wiɛ ŋa, amma hai si binɛ laalɔ
do ilei ì baò mii ndii inɔɛ ŋa.
26 Awɔ Farisi fɛɛju, wiɛ inɔi jɛɛ titã, anyiu mɔ ku
bɛi ku má.
27 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì yɛ ŋai
bɛi balɛ iyi à jɔsi mii fũfũ ku ba anyiɛ ku sĩa, amma
inɔɛ kũkũi amanɛ do konkombi wa kɔ̃ si.

28 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ, bii inɛ ŋa à waa yɛ ŋɛ,
iŋɛ inɛ jiida ŋai, amma si idɔ nŋɛ muafiti do laalɔi
wa kɔ̃.
29 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa
teese balɛi walii ŋau, nɔ ì waa ce booda si ti inɛ dee
dee ŋau mɔ má ŋa.
30 Nɔ ì waa ni ŋa, bii í jɛ si waatii bala nwa ŋai à
dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii ŋau ku kpa.
31 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa nyisi iyi iŋɛ tɔkui inɛ ŋa iyi à
kpa walii ŋaui.
32 To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala nŋɛ ŋa à sintiu.
33 Iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku. I kù nɛ bɛi aa ce
i saa ina iyi ci ya kuu ŋa.
34 Na nŋu, i de itĩ i gbɔ, an bɛ nŋɛ walii ŋa wa do
ilu bisi ŋa do woo mà tia ŋa. Si inɔ nŋa aa kpa gɔgɔ
ŋa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ŋa mɔ si jĩi ku gaau, gɔgɔ ŋa mɔ
nɔ i tɛ nŋa kpɔtɔɔ ile bii ì ya ce kutɔtɔɔ nŋɛ ŋa, nɔ i
lele ŋa si ilu ŋa fei.
35 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa inɛ dee dee ŋau fei
á jɛ si iri nŋɛi. Abɛlii í jɛ inɛ dee dee sinte iyi ì kpa
ŋa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
do bi kuweeu ŋa, nŋui í jɛ inɛ ankãanyi iyi ì kpa ŋa.
Ikui inɛ dee dee ŋau bɛ fei, hai Abɛli hee ku koo si
Zakari, iŋɛi aa yɛ ijuukpãɛ ŋa.
36 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si
inɛi nnyi ŋau ihɛ̃i á baa ku jɛ si.

Jesu do Zeruzalɛmu
(Cɔ Luku 13:34-35)

37 Jesu í ni, iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa
walii ŋa nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i kpa ŋa ŋa.

Isɛ fɛloi ǹ ya n bi n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa.
38 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasɛ̃ nŋɛ si awɔ.
39 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛ̃ɛ.

24

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu í fita hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Iyi wa nɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à koo à baa à nyisiɛ bɛi à ma kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do ileɛ ŋa sãa sãa.
2 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, ì waa yɛ mii ŋau bɛ fei ŋa ya. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

3 Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à bɔ bi tɛɛ aŋa duusɔ̃ɔ à beeɛ à ni, sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiɛ wa do waatii ankãanyi.
4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ ku maà naa ku dĩ iju nŋɛ,
5 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ.
6 Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ do jĩijĩ ŋa. I maà jɔ̀ ku da zigi nŋɛ, domi í gbe mii ŋau bɛ fei ku ce. Amma kù jɛ waatii ankãanyiu bɛ titã.

7 Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa.
Ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ilɛ á
yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce.
8 Inɛ nŋu bɛ fei á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasĩ ku
bɛi ku bí.
9 Si waati nŋu, aa dasi ŋɛ si awɔi inɛ ŋa a kpã ŋɛ
iju, aa kpa ŋɛ mɔm. Dimi fei á cé ŋɛi na irim.
10 Waati bɛɛbɛ, inɛ nkpɔ á nyiò anyi, aa maa
zamba njɛ nɔ a cé njɛ.
11 Walii ibo nkpɔ ŋai aa na a naa a maa wa inyii
itĩi inɛ nkpɔ.
12 Laalɔ ku ce á kɔ̃ɔsi hee ku jɔ̀ inɛ nkpɔ kaa nɛ
kubii kpaasi ŋa má.
13 Amma inɛ iyi í temua hee kɔɔɛ á ba faaba.
14 Aa waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃u si
andunya fei ku ba dimi fei ku gbɔɔ, andunya ku bɛi
ku kpa iri.

Faajii mii laalɔ iyi wa riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

15 Jesu í ni, walii Danielli í fɔ idei mii laalɔ gɔ wo
iyi á riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nŋui aa yɛ ŋa í wa si inya iyi í
jɛ ti Ilaaɔ̃. Inɛ iyi wa cio idei mii laalɔu, ku ce laakai
ku gbɔɔ sãa sãa.
16 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a bɔ
iri kuta ŋa.
17 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ilɛ ku ba
ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.
18 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ̃ koo so
kumbooɛ má.
19 Waati bɛɛbɛ wahalai bãasĩ ŋa do ayawo ŋa á caa
mɔm.

20 I ce kutɔɔ ŋa ku ba waatii kusau ku maà na ku
jɛ sukui tũtũ walakɔ ajɔi kusĩmi *.
21 Ntɔ ntɔ, waati bɛɛbɛ wahala nla nlai á naa iyi a
kù yɛ dimiɛ hai sintei andunya hee do nnyi, nɔ a kaa
ka yɛ dimiɛ má hee do ajɔ fei.
22 Bii Ilaaɔ̃ kù jilɛ si nŋu ku kaye kukpɔi ajɔu wo
inɛ gɔ kaa wɛɛ. Amma í kayeɛi na irii inɛ ŋa iyi í
cicau.
23 Waati bɛɛbɛ, bii inɛ gɔ í sɔ̃ ŋɛ í ni, i cɔ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu gɔ ku ni, í wa ihɔ̃, i
maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ ŋa.
24 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau walakɔ a ni aŋai à jɛ walii ŋa amma
iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ŋa ku ba
a dĩ hee do ijui inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yɔkɔ.
25 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ fei ndɛɛ do njuma.
26 Na nŋu, bii à na à sɔ̃ ŋɛ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau
í wa gbabua, i maà koo. Walakɔ bii à sɔ̃ ŋɛ à ni, wa
manji ilaawa, i maà dasi naanɛ.
27 Si bɛi kuŋɔi ijĩ í ya má inya hai nunui daakɔ
hee ku bɔ nunui alɛ anu akã, bɛɛbɛ mɔi kunaai amu
Amai Amanɛ á jɛ.
28 Tengi bii iku í wa, bɛi yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

29 Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu á kuku
inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ŋa aa
cuku wa hai lele nɔ gbugbãi lele ŋa a yaya.
30 Waati bɛɛbɛ nyindai Amai Amanɛ á fita lelei Aɔ̃.
Nɔ dimii andunya ŋa fei aa le awɔ si iri a maa kpata.

---

* **24:20** sukui tũtũ sukui tũtũ nŋa sukui atɛi, nɔ bii gɔ ku bɔ í ya gaabu.

Aa yɛ amu Amai Amanɛ ɲ̀ wa n naa si kudũi ijĩ do gbugbã nla nla do amboe.
31 Kãakãakĩ nla nla á dɔ̃ anu nɔ n bɛ amalekam ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ɲ̀ cica si andunyau fei.

Mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ wa si
(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

32 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ, ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
33 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajɔu í maai wa mɔm.
34 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
35 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tã pai.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔu
(Cɔ Maaku 13;32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

36 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã.
37 Si bɛi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
38 Hee kukõi inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa mɔ, à waa ce abɔdõ ŋa, à waa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to si ajɔ iyi Nowee í koo í lɔò akɔi inyiu.
39 A kù waa lasabu do wahala dimi bɛɛbɛ hee í to kukõi inyi nlau í jɛ ŋa fei. Bɛɛbɛ mɔi á jɛ si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
40 Si waati nŋu, amanɛ minji á wa iko nɔ aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.

41 Inaabo minji á maa lɔlɔ, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
42 Na nŋu, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi i kù mà ajɔ iyi
Lafɛ̃ɛ nŋɛ á nyi wa.
43 I gbɔ iyi ihɛ̃ má ŋa. Bii ilu kpasɛ̃ í mà idũ zaka
iyi ile á naa, á wɔ njoo nɔ ku ganjiɛ ku lɔ kpasɛ̃ɛ.
44 Na nŋu, iŋɛ mɔ, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi amu Amai
Amanɛ an nyi wa si waati iyi i kù waa tamaa ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Luku 12:41-48)

45 Í sɔ̃ ŋa má í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ iyi í nɛ
laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ í kpe í so amaacɛ
kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si
bɛi í jɔ.
46 Inɔ didɔ̃i á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í naa í
báa wa ce bɛɛbɛ.
47 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei si awɔ.
48 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku ni,
lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má,
49 nɔ ku dede ku maa cã amaacɛ kpaasiɛ ŋa nɔ ku
maa jɛ ku maa mɔ do woo mɔ atɛ̃ ŋa ajɔ.
50 Bɛɛbɛi, lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ
kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa,
51 nɔ á kpãa iju jiida jiida, nɔ nŋu do ilu muafiti
ŋau fei wahala nŋa á jɛ inya akã. Tengi bɛi á le awɔ
si iri ku maa kpataò.

25

Mɔndai mudɛ̃ɛ gɔ ŋa

1 Jesu í ni, ajɔ iyi an naa n jɛ bommam á yɛi bɛi
faajii mudɛ̃ɛ mɛɛwa gɔ ŋa iyi à so fitila nŋa ŋa à bɔ
mɔkɔ titɔ̃ ku ko.

2 Si inɔ nŋa amanɛ miu í jɛ ilu laakai, amanɛ miu
mɔ kù nɛ laakai.
3 Mudɛ̃ɛ miu hai nɛ laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa nɔ
a kù so ikpo kosĩa.
4 Amma ilu laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa do ikpo
kosĩa.
5 Wee mɔkɔ titɔ̃u kù to wa ńya. Si bɛi wa kpɛ, ŋɔi
mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à siiko à waa sĩ njoo.
6 Hee zakai laja ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃i inɛ ŋa. À waa
ni, mɔkɔ titɔ̃u wee wa to wa, i dede ka kòo.
7 Ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à jĩ à waa teese fitila nŋa
ŋa.
8 Hai nɛ laakai ŋau à tɔɔ inɛ ihɔ̃ ŋau à ni, i mu nwa
ikpo domi fitila nwa ŋa à waa ku.
9 Ŋɔi ilu laakai ŋau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo
i ra tu ŋɛ gbakã.
10 Iyi à bɔ ikpou ku ra ŋɔi mɔkɔ titɔ̃u í to wa. Inɛ
ngu ŋa iyi à ce sɔɔlu jiida ŋau à tooɛ à lɔ bi ku ce
abɔdɔ̃u nɔ à cĩmbo gambou.
11 Si anyiɛ ŋɔi woo bɔ ikpo ku ra ŋau mɔ à to wa, à
wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, lafɛ̃ɛ, lafɛ̃ɛ, cĩ nwa gambo.
12 Amma mɔkɔ titɔ̃u í ni, ntɔ ntɔ, n kù mà ŋɛ.
13 Ŋɔi Jesu í ni má, to, na nŋu, i maa cɔ kpãa ŋa
domi i kù mà ajɔ iyi an nyi wa ŋa hee má jɛ waatiu.

Mɔndai amaacɛ mɛɛta gɔ ŋa
(Cɔ Luku 19:11-27)

14 Jesu í sɔ̃ ŋa má, í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi
faajii mɔkɔ gɔ iyi wa bi ku bɔ ilu koo kpɛ bɛ. Nɔ í kpe
amaacɛɛ ŋa í so amaniɛ fei í da nŋa si awɔ.
15 Í na inɛ akã fiai wura kpɛkɛlɛ nla miu, inɛ akã
mɔ minji, inɛ mɛɛtasiau mɔ akã, í na aŋa feii si bɛi
gbugbãi inɛ fei í to, í bɛi í nɛɛ.

16 Ɲɔi gbakã amaacɛ iyi à na fia kpɛkɛlɛ miuu í so
fiau wa ceò sĩa, nɔ í ba riba miu má.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à na minjiu mɔ, í ba riba minji
má.
18 Amma inɛ iyi à na akãu í koo í tu isai í singa fiai
lafɛ̃ɛu.

19 Si bɛɛbɛ ajɔ í koo wa baa ŋɔi lafɛ̃ɛi inɛ ŋau í baa
nɔ í kpe ŋa a na a sisia nŋu bɛi à cea fiau.
20 Amaacɛ iyi í na fia kpɛkɛlɛ miuu í naaò miu
mmuɛ wa má, nɔ í sõɔ í ni, lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ miu iyi ì
nam nɔu n ceò sĩa hee ǹ ba riba miu má.
21 Ɲɔi lafɛ̃ɛɛ í sõɔ í ni, í sĩa, awɔu amaacɛ jiida ilu
naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu naanɛ, na
nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau.
22 Inɛ iyi í na kpɛkɛlɛ minjiu mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, fia
kpɛkɛlɛ minji iyi ì nam nɔu, ǹ ba riba minji ma.
23 Nɔ lafɛ̃ɛɛ í ni, í sĩa, awɔu amaacɛ jiida ilu naanɛi.
Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu naanɛ, na nŋu, an
daaɛ mii nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau.
24 Si anyii nŋu ŋɔi amaacɛ iyi í na kpɛkɛlɛ akãu mɔ
í naa í ni, lafɛ̃ɛ, ǹ mà iyi awɔu inɛ ku gaabui. Bii i kù
gbɛ̃ bɛi ì ya da, nɔ tengi bii i kù fã dimi, bɛi ì ya mu.
25 Njoi nŋu dei í mum bɛ, nɔ ǹ koo ǹ si fiaɛu ilɛ.
To, fiaɛ wee.
26 Ɲɔi lafɛ̃ɛɛu í sõɔ í ni, awɔu amaacɛ yaamɔ ilu
ikai, awɔi ì mà iyi ǹ ya n da baa bii n kù gbɛ̃, nɔ bɛi
n kù fã dimi ǹ ya n mui.
27 To, iyi ì mà bɛɛbɛ wo, aa na inɛ gɔ fiam nɔui, nɔ
i daa si inyi. Bii ì ce bɛɛbɛ wo an yɛ ndom do ribaɛ
fei waati iyi ǹ baa.
28 Si anyiɛ ŋɔi í sõ amaacɛ kpaasi ŋau í ni, i gba fia
kpɛkɛlɛ akãu i na inɛ iyi í nɛ mɛɛwau,

29 domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si ku ba iyi í nɛu
ku kɔ̃ɔsi má. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu
má à ya gbaai.
30 Amaacɛ nfeu mɔ, i soo i nyɔɔ angule si ilu kuku
tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a kpata.

Kiitii ankãaŋyi

31 Ŋɔi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai Amanɛ
an naa do amboem do amaleka ŋau fei, an buba si
batai bomma ilu amboem.
32 Dimii andunya fei á tɔtɔɔ si wajum, nɔ an fɛɛfɛ
inɛ ŋa bɛi woo degbe í ya fɛɛfɛ angudã do iwo ŋa.
33 An jilɛ inɛ dee dee ŋau ikpa awɔ njɛm, inɛ laalɔ
ŋau mɔ ikpa awɔ cangam.
34 Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu an sõ inɛ ŋa iyi à wa
awɔ njɛm n ni, i naa wa ŋa, iŋɛ iyi í ba kuweei Baam.
I naa i buba si bomma iyi à ce nŋɛ sɔɔluɛ hai waatii
kusintii andunya.
35 Bommau tu ŋɛi si na iyi í jɔ̀ si waati iyi ari wa
kpam, ì muum ijɛ ǹ jɛ ŋa. Nɔ si waati iyi agbɛ wa
kpam má, ì muum inyi ǹ mɔ ŋa. Nɔ si waati iyi ǹ jɛ
inɛ njoo ì gbam si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa.
36 Nɔ si waati iyi ǹ wɛɛ basĩ ì bii anyim ŋa. Nɔ iyi
ǹ wa n ce bɔ̃ɔ ì gbɔɔm ŋa. Nɔ si waati iyi ǹ wa ile
piisɔ̃ɔ ì ya naa ku cɔm ŋa.
37 Waati nŋu, inɛ dee dee ŋau aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ,
waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ ijɛ ì jɛ wala
agbɛ wa kpaɛ à naɛ inyi ì mɔ.
38 Waati yoomai à yɛ ì jɛ inɛ njoo à gbaɛ si kpãsɛ
nwa, walakɔ à yɛɛ basĩ nɔ à bii anyiɛ.
39 Mà waati yoomai à yɛ ì waa ce bɔ̃ɔ walakɔ ì wa
ile piisɔ̃ɔ nɔ à naa ku cɔɛ.

40 Amu ilaaluu an jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ, bii ì cea inɛ
akãi inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihẽ bɛɛbɛ ŋa, amui ì
cea ŋa.
41 Si anyii nŋu, n bɛi n sõ inɛi awɔ cangam ŋau mɔ
n ni, i fa ara nŋɛ hai kɔkɔm, iŋɛ iyi Ilaaõ í ceekpe. I
bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaɛ
ŋa.
42 Aa lɔ si ina ŋai si na iyi í jɔ̀ waati iyi ari wa kpam
wo i kù muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ waati iyi agbɛ wa kpam
i kù muum inyi n mɔ ŋa.
43 Waati iyi ǹ jɛ inɛ njoo i kù gbam si kpasẽ nŋɛ
ŋa. Nɔ si waati iyi ǹ wɛɛ basĩ i kù bii anyim ŋa. Iyi ǹ
wa n ce bõɔ nɔ ǹ wa ile piisõɔ, i ci ya naa ku cɔm ŋa
mɔm.
44 Aŋa mɔ aa jɛɛm a ni, Lafẽɛ, waati yoomai à yɛ ari
wa kpaɛ, walakɔ agbɛ, walakɔ í jɛ inɛ njoo, walakɔ
basĩ, walakɔ si bõɔ, walakɔ ile piisõɔ nɔ a kù sobiɛ.
45 An jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, si bɛi i kù
cea inɛ akãi inɛ ŋa iyi à kere à re ŋau ihẽ bɛɛbɛ, amui
i kù cea ŋa.
46 Na nŋu, aa yɛ ijuukpã ŋai si ina iyi ci ya ku.
Amma inɛ dee dee ŋau aa lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã.

26

Inɛ ngbo ŋau à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Iyi Jesu í fɔ ide ŋau fei í tã, ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni,
2 ì mà ŋa iyi ajɔ minjii í gbe ka jɛò jingaui Iku ku
kua. Nɔ waati bɛɛbɛi aa dasi amu Amai Amanɛ si
awɔi inɛ ŋa a kpam si jĩi ku gaau.
3 Waati iyi Jesu wa sõ mɔcɔɛ ŋa ideu, inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ kabai
Kaifu woo wee nlau.

4 Bɛi à waa busi njɛ bɛ́i aa ce a ba a mu Jesu do bisi
a kpaa.
5 Amma à waa ni, kù sĩa ku jɛ si ajɔi jingauu ku ba
hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare
(Cɔ Maaku 14:3-9; Zãa 12:1-8)

6 Jesu í wa Betani kpasɛ̃i Simɔɔ iyi í tako í ce bɔ̃ɔi
dintɛu,
7 ŋɔi abo gɔ í naa bi tɛɛ waati iyi à waa jɛ. Wa mu
ama caka ku sĩa gɔ iyi í nɛ tulare ku nɛ fia gɔ, nɔ í fãsi
tulareu si irii Jesu.
8 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ à ni, na mii í
ce abou í koo í ce asɔɔi tulareu ihɛ̃.
9 Aa ka taai wo fia nkpɔ nkpɔ ka kpɛ̃a ilu are ŋa
fiau.
10 Iyi Jesu í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni, na
mii í ce ì waa yɛ taalei abou ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ.
11 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati kãma
fei, amma amu n kaa n maa n wɛɛ do iŋɛ hee do ajɔ
fei.
12 Abou í fãsi aram tulare do njuma ku ceò sɔɔlui
kusim.
13 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa waazo
laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou
ihɛ̃ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

14 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ maateeji
ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau,
15 í bee ŋa í ni, mii aa muum ŋa bii ṅ da nŋɛ Jesu
si awɔ. Nɔ à ka fia isɔ fũfũ ara kuntaa à naa.
16 Hai waati bɛɛbɛi, Zudasi wa dɛ kpãa bɛ́i á ce ku
zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ ijɛi jingaui Iku ku kua do məcɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

17 Si ajɔ sintei jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu məcɔi Jesu
ŋau à naa à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ sɔɔlui jingaui
Iku ku kuau.
18 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wãanɛ kasa i sõɔ i
ni, amu Mɛɛtu ǹ ni, waatim í to. Bi tɛɛi an jɛ jingaui
Iku ku kua do məcɔm ŋa.
19 Nɔ məcɔ ŋau à ce bɛi Jesu í sõ ŋa, à ce sɔɔlui
jingauu.
20 Iyi alɛ í lɛ Jesu do məcɔ maateeji ŋau à waa jɛ.
21 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ akã
nŋɛ á zambam.
22 Ŋɔi inɔi məcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beeɛ akã
akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya Lafɛ̃ɛ.
23 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ
awaò ajɔ, lafɛ̃ɛi á zambam.
24 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaõ
wa fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á yɛ ijuukpã nla nla.
Á tiaa inɛɛu bii í jɛ a kù buu məm wo.
25 Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ
kù jɛ amu ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa
coo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)

26 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ nɔ í saabu
Ilaaõ titã í bɛi í bububuɛ í na məcɔɛ ŋau, í ni, iyi ihɛ̃i
í jɛ aram, i gba i jɛ ŋa.
27-28 Si anyii nŋu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛ̃ɛ í
saabu Ilaaõ nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ
nyindai akabuu iyi Ilaaõ í dĩ do amanɛ ŋa. An nikãɛ

na irii inɛ nkpɔ ku ba n kpa idei dulum du ŋa. Iŋɛ fei, i mɔ ŋa.
29 An sɔ̃ ŋɛ, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má í gbe hee ajɔ iyi awaɛ ŋa fei aa ka mɔ vɛ̃ɛ titɔ̃ si bommai Baam.
30 Si anyiɛ à kɔ̃ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, idũuyi mɔm, iŋɛ fei aa nyiò anyi na irim. Bɛ́i Ilaaɔ̃ í fɔ si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ angudã ŋau a fangaa bii fei.
32 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee.
33 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai.
34 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔ ntɔ, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.
35 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ an ku do awɔ ajɔi. Nɔ mɔcɔ ŋau mɔ fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

36 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i buba ihɛ̃ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa.
37 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedee ŋau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ í naa siɛ hee araɛ fei í rɔ.
38 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɔ kufɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ̃, i bam njoo ku wɔ ŋa.
39 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í bɔ waju keeke í koo í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ í ni, Baam, bii á ce, jɔ̀ wahalau

ihɛ̃ ku jɩ̀im. Amma do nŋu fei, ku maà ti ku jɛ ti
idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
40 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta ŋau í ba ŋa à
waa sɩ̀ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi, i kù yɔkɔ i kù
bam njoo ku wɔ baa lɛɛu akã ŋa?
41 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi
kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma araɛ í kua
gbugbãɛ.
42 Nɔ í jɩ̀ò ŋa isɛ gbeejisia má í koo í ce kutɔɔ í ni,
Baam, bii ì jɛ wahalau ihɛ̃ kaa jɩ̀im, bii í jɛ kù nɛ bɛi
á ce iyi n kù yɔɔi, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
43 Iyi í ce kutɔɔ í tã ŋɔi í nyi wa bi tu ŋa má nɔ í ba
ŋa à waa sɩ̀ njoo má, domi njoo wa kpa ŋa.
44 Jesu í jɔ̀ ŋa má, í koo í ce kutɔɔ isɛ gbɛɛtasiaɛ si
ide akãu.
45 Nɔ í nyi wa bi tu ŋa má í sõ ŋa í ni, ì sũ ì waa
sɩ̀mi ŋai hee nsɛi? I cɔ, waati í gbe keeke iyi aa mu
amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum ŋa si awɔ.
46 Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Zudasi, inɛ akãi
mɔcɔ maateeji ŋau í to wa. Zamaa nla gɔ wa tooɛ
wa à waa mu taakuba ŋa do golo ŋa. Inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa.
48 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nŋu ku zamba Jesuu,
í sõ inɛ ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo
n ya n baabaɛ, Lafɛ̃ɛ mbɛ, i muu.
49 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛi si Jesu í ni, irei
ì caalɛ, Mɛɛtu. Nɔ í baabaɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.
Nɔ inɛ ŋau à to Jesu awɔ gbakã à muu.

51 Ŋɔi inɛ akã̃i mɔcɔi Jesu ŋau í yɔ taakubaɛ í café itĩi amaacɛi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í buu.
52 Amma Jesu í sɔ̃ɔ í ni, sindo taakubaɛ si ankɔ̃ɔɛ. Inɛ iyi wa kpa inɛ do taakuba fei, taakubai á na ku kpa lafɛ̃ɛ mɔ.
53 I kù mà iyi bii ǹ bi an yɔkɔ n tɔɔ Baam, nɔ gbakã̃ ku sambaam amaleka dubu nkpɔ nkpɔ wa a naa a sobim?
54 Amma bii ǹ ce bɛɛbɛ, kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi í ni mii ŋau ihɛ̃ fei á bam nii kaa kɔ̃.

55 Ŋɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu bɛ ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce ile? Ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa.
56 Amma nŋu ŋau bɛ fei í cei ku ba ide iyi walii ŋau à fɔ si tiai idei Ilaaɔ̃ ku kɔ̃.

Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

57 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à bɔòɛ bi Kaifu woo wee nlai Ilaaɔ̃. Tengi bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ.
58 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa too Jesu wa do anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo wee nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa ŋau na ku yɛò bɛi ideu á kpaò iri.

59 Waati nŋu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau fei à waa dɛ a má Jesu ide iyi aa yɛò taaleɛ ku ba a kpaa.

60 Amma a kù ba ide iyi aa yɛò taaleɛ baa do iyi
ilu sɛɛda ibo nkpɔ í naa í máa ide fei. Si anyii nŋu,
amanɛ minji gɔ ŋa à naa.
61 À ni, mɔkɔu ihɛ̃ í ni nŋu á yɔkɔ ku lɛgɛ kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ nɔ si afei ajɔ mɛɛta nŋu ku ma mmuɛ má.
62 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í dede í bee Jesu í ni,
i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ŋau ihɛ̃ à waa yɛò
taaleɛ.
63 Amma Jesu wa cokoɛ. Ŋɔi woo wee nlau í sɔ̃ɔ í
ni, do irii Ilaaɔ̃, fɔ bii awɔu Amai Ilaaɔ̃ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicaui *.
64 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bɛi ì fɔ. Nɔ ǹ wa n
sɔ̃ ŋɛi, aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n buba awɔ njɛi
Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi aa na i yɛm ŋa ajɔ akã
n naa si kudũi ijĩ má.
65 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò idɔɔkɔ̃ɛ.
Ŋɔi í ni, wa bu Ilaaɔ̃. A kù waa dɛ ilu sɛɛda kãma
má. I gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa.
66 Bɛirei ì yɛ a cea mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à yɛ taaleɛ
à ni í to a kpaa.
67 Ŋɔi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à waa daa
kutu, inɛ gɔ ŋa mɔ à waa sambalaɛ.
68 Nɔ à ni, awɔ iyi ì waa kpe araɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

69 Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai kpasɛ̃u.
Ŋɔi mudɛ̃ɛ woo ce icɛ gɔ í sɛkɛɛ siɛ wa í ni, awɔ mɔ ì
tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu.

---

* **26:63** do irii Ilaaɔ̃ Do Gɛrɛki à ni, do irii Ilaaɔ̃ iyi í wɛɛ.

70 Amma í jã si wajui aŋa fei í ni, n kù mà iyi ì waa
fɔ.
71 Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau. Ŋɔi
mudɛ̃ɛ amaacɛ mmu gɔ í yɔɔ má, nɔ í sõ inɛ ŋa iyi
à wa bɛu í ni, inɛɛu ihɛ̃ í tako í wɛɛ do Jesu inɛi
Nazarɛtiu.
72 Ŋɔi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà inɛɛu
bɛ.
73 Iyi í kɔ̃ɔsi má, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à sɛkɛɛ si
Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awɔu inɛ akã nŋai. Ide ku fɔɛ wa
nyisi iyi awɔu inɛi Galileei.
74 Ŋɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔu. Bɛ
gbakã ajɛɛ wa kɔ.
75 Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sõɔu wo í ni, hee
ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. Ŋɔi í fita
í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔò Jesu wajui Pilati
(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ
ngbo ŋa fei à jilɔɔ si aŋa a kpa Jesu.
2 Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ilɛu si awɔ.

Ikui Zudasi
(Cɔ IWB 1:18-19)

3 Zudasi, nŋu iyi í zamba Jesuu, í yɛ bɛi à yɛ taaleɛ
a kpaa, ŋɔi inɔɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiai isɔ fũfũ kuntaau bi
inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo ŋau.
4 Í sõ ŋa í ni, ǹ ce dulum si bɛi ǹ zamba inɛ dee
deeu ihɛ̃ a kpaa. Amma à jɛaa à ni, yoomai í yɛ wa. Í
jɛ idei iriɛ.

5 Ŋɔi Zudasi í nyɔ fiau si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í nɛɛ. Nɔ í
koo í dasi kɔ̃ɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.
6 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à tasi fiau à ni,
bɛirei aa ka ceò fiau ihɛ̃. A kù nɛ kpãa ka dasi kpakoi
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ fia iyi à sã na a nikãò njɛi inɛ
gɔi.
7 Iyi à busi njɛ à tã, nɔ à so fiau à raò ikoi woo ma
caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ŋa.
8 Na ŋɔi í jɔ̀ à ya kpe ikou ikoi njɛ baa nnyi.
9 Bɛɛbɛi idei Zeremii waliiu í ce si bɛi í ni, à so fiai
isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izirɛli ŋa à jɛsi aŋa a sã
na iriɛu,
10 nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bɛi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í
dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ŋa
(Cɔ Maaku 15;2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Ŋɔi à koo à leekĩ Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ
í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í
ni, oo, si bɛi ì fɔ.
12 Si anyii nŋu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ
ngbo ŋau à waa máa ide, nɔ kù ni nŋa ide kãma.
13 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ŋa iyi inɛ
ŋa à fɔ à waa yɛò taaleɛ ba.
14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23;13-25; Zãa 18;39-19:16)

15 Wee si jingaui Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya jɔ̀ inɛi
piisɔ̃ɔ akã iyi zamaa í bii.
16 Wee, waati bɛɛbɛ inɛ gɔ í wa ile piisɔ̃ɔ bɛ, à ya
kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa.

17 Ŋɔi í jɔ̀ iyi zamaau í tɔtɔɔ, Pilati í bee ŋa í ni, yooi
ì bi n jɔ̀ nŋɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu.
18 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi na igui
í jɔ̀ à daa nŋu Jesu si awɔ.
19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ŋɔi aboɛ
í bɛ siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi idei inɛ dee deeu bɛ
baa, domi idũ, iyi ǹ wa n sũ, ǹ yɛ wahala jiida jiida
si ala na iriɛ.
20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo
ŋau à wasi ku mante zamaau à waa ni à sɔ̃ Pilati ku
nyaa aŋa Barabaa nɔ ku jɔ̀ a kpa Jesu.
21 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, si amanɛ minji ŋau bɛ,
yoo nŋai ì bi n jɔ̀ nŋɛ. Nɔ à ni, Barabaa.
22 Nɔ Pilati í ni, to, bɛirei an cea Jesu iyi à ya kpe
Kirisiu. Ŋɔi aŋa fei à ni, kpakpaɛ si j̋i ku gaau.
23 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi í ce.
Amma bɛ́i Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau à ya dɔ̃
anu hee lele a ni, kpakpaɛ si j̋i ku gaau.
24 Iyi Pilati í yɛ mii iyi nŋu wa ce fei ngbɛi,
wakatau wa kɔ̃ɔsi mɔm nii, ŋɔi í bu inyi í wɔɔ si
wajui zamaau í nyisi iyi baai nŋu kù wa si ideu, í
ni, njɛi mɔkɔ dee deeu ihɛ̃ ku nikãɛ kù yɛm, í jɛ idei
irii nŋɛ.
25 Ŋɔi inɛ ŋau fei à jɛ à ni, kunikãi njɛɛu ku jɛ idei
irii awa do ama nwa ŋa.
26 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ nŋa Barabaa, nɔ í jɔ̀ à tɛa Jesu
kpɔtɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í da nŋa si awɔ a koo a
kpakpaɛ si j̋i.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Maaku 15:16-20; Zãa 19:2-3)

27 Si anyii nŋu ŋɔi sooge ŋa à gbã Jesu à lɔòɛ kabai
ilu ilɛu, nɔ à tɔtɔɔ soogeɛ ŋa iyi à gbe ŋau fei bɛ.

28 À bɔ nyauɛ ŋa nɔ à daa si ibɔ nkpa sisɔ gɔ.
29 Nɔ à ba fulai agũ à lea si iri, nɔ à naa kpokpoo si
awɔ njɛɛ, à bɛi à gulɛ si wajuɛ à waa yaakoɛ à waa ni,
fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa.
30 Ŋɔi à tu siɛ antɔ nɔ à gba kpokpoou à cãa si iriɛ.
31 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à bɔaa ibɔ nkpau à bɛi à daa
si ibɔɛ à gbãa à waa bɔ ku kpakpaɛ si j̈i ku gaau.

À kpakpa Jesu si j̈i ku gaau
(Cɔ Maaku 15:21-32; Luku 23;26-43; Zãa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai inɔ iluu ŋɔi à ko inɛi
Sirɛni gɔ à ya kpoo Simɔɔ. Ŋɔi sooge ŋau à tilasiɛ
à kãa j̈i ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.
33 Nɔ à waa bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɔɔgɔta, waatɔ
inya iyi í jɔ kokoi iri. Waati iyi à to bɛ,
34 à na Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ do alolo. Amma iyi
í tiɛɛ kù bi nŋu ku mɔɔ.
35 Ŋɔi à kpakpaɛ si j̈i ku gaauu nɔ à ta kpasa si
j̈inɛɛ ŋau à ce ikpẽɛ.
36 Nɔ à buba à waa degbeɛ.
37 Si antai iriɛ do lele, à kɔ ide iyi wa fɔ taale iyi í
ce à ni, inɛ ihẽi í jɛ Jesu, Ilaalui Zuifu ŋa.
38 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã ikpa
awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ cangaɛ.
39 Inɛ ŋa iyi à waa too do bɛ à ya gbugbã irii a maa
buu,
40 a maa ni, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ kpasẽi Ilaaɔ̃ nɔ i
maa má si afei ajɔ mɛɛta? To, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i,
faaba araɛ bɛ, kita wa hai si antai j̈i ku gaauu.
41 Bɛɛbɛi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋau à ya maa yaakoɛ
a maa ni,

42 í faaba inɛ gɔ ŋa amma í mɔngɔ ku faaba araɛ.
Kù jɛ í ni nŋu ilaalui inɛi Izirɛli ŋai? To, ku kita wa
hai si antai ji̧i nɔu ku ba ka dasiɛ naanɛ.
43 Í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ í ni nŋu Amai Ilaaɔ̃i. Debɛi,
bii Ilaaɔ̃ í nɛ kubiɛ ntɔ ntɔi ku faabaɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi ile ŋa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu à ya
maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19;28-30)

45 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í koo í to
isɔ mɛɛtai alɛ.
46 Nɔ si isɔ mɛɛtau Jesu í dɔ̃ anu hee lele í ni, Eli,
Eli, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃, na mii í ce ì
fũsim awɔ.
47 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu. Nɔ à ni, wa
kpe Elii.
48 Ŋɔi gbakã inɛ akã nŋa í sɛi í koo í di̧ kanya si
golo gɔ í sɔsi inyiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ.
49 Amma inɛ ŋa iyi à gbe ŋau à ni, jɔ̀ɔ titã, ka cɔ bii
Elii á na ku faabaɛ.
50 Nɔ Jesu í dɔ̃ anu má hee lele í bɛi í ku.
51 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu, ridoo iyi
í wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í ga í kpɛ̃ minji hai lele hee ku bɔ
ilɛ, nɔ ilɛ í yaya hee kuta ŋa à la.
52-53 Balɛ ŋa à ci̧, nɔ woo dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nkpɔ ŋa
iyi à tako à ku wo à ji̧ má, à fita hai inɔ balɛ. Si anyii
kuji̧i Jesu nɔ à bɔ Zeruzalɛmu ilu kumáu à tusɛ ara
nŋa bi inɛ nkpɔ.
54 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do inɛ ŋa iyi à wa bi tɛɛ
à waa degbe Jesuu à yɛ kuyayai ilɛu do mii ŋa iyi í
ce fei ŋɔi njo nla nla í mu ŋa à waa ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu
ihɛ̃ Amai Ilaaɔ̃i.

55 Inaabo nkpɔ gɔ ŋa à wa bɛ, à waa cɔ Jesu wa hai
jĩijĩ. À too Jesu wai hai Galilee a naa a gbɔa.
56 Si inɔ nŋa Maari inɛi Madalau do Maari iyei
Zaaki do Zozɛfu, do iyei amai Zebedee ŋa, aŋa fei
à wa bɛ.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

57 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi mɔkɔ ilu fia gɔ í naa bɛ. À ya kpoo
Zozɛfu, inɛi Arimateei. Wee nŋu mɔ mɔcɔi Jesui wa
jɛ.
58 Ŋɔi í bɔ bi Pilati í tɔɔɛ ikui Jesu. Nɔ Pilati í yɔɔdaa
í ni a naa.
59 Zozɛfu í so ikuu í woo do acɔ fũfũ titõ gɔ.
60 Nɔ í koo í suu si isai kuta gɔ iyi í jò à gbea nŋu
takaɛ wo, amma a kù dasi inɛ gɔ titã. Si anyiɛ nɔ í
bimbili kuta nla gɔ í dĩò andɛi balɛu í bɛi í nɛ.
61 Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihõu à wa bɛ à
waa buba kɔkɔi balɛu.

Balɛ ku degbe

62 Iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri, ŋɔi inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋa do Farisi ŋau à bɔ bi Pilati
ajɔ *.
63 À ni, lafẽɛ, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fɔ si waati
iyi í wɛɛ si andunya í ni si ajɔ mɛɛtasia nŋu á jĩ hai si
balɛ má.
64 Na nŋu, jò a maa degbe balɛu hee ku to zakai ajɔ
mɛɛta, ku ba mɔcɔɛ ŋa a maà na a nya ikuu, a bɛi a
koo a sõ inɛ ŋa a ni, í jĩ hai si balɛ. Waati bɛɛbɛ iboi
ankãanyiu ihẽ á na ku re baa ti takou má.

---

* **27:62** iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri Bi Zuifu ŋa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛɛfai alɛ.

65 Ŋɔi Pilati í sɔ̃ ŋa í ni, i gbã sooge ŋau a koo a
degbeɛ bɛi ì bi ŋa.
66 Nɔ aŋaò ŋa fei à bɔ bi balɛu. À ce nyindai
amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà cũu. Nɔ à jilɛ
sooge ŋa bɛ à waa degbeɛ.

28

Kujĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmiu í lɔ, ajɔ amaazuma daadaakɔ
Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔ̃ à bɔ balɛu ku
cɔ.
2 Ŋɔi gbakã ilɛ kuyaya nla gɔ í dede nɔ amalekai Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ gɔ í kita wa hai lele í naa í tale kutau wa buba
si.
3 Wajuɛ wa daana bɛi kuŋɔi ijĩ nɔ nyauɛ ŋa mɔ wa
fũuta bɛi iwu tafa.
4 Ŋɔi njo í mu woo degbe ŋau hee à waa yaya nɔ
à cuku ilɛ bɛi iku ŋa.
5 Ŋɔi amalekau í sɔ̃ inaabo ŋau í ni, iŋɛ, i maà jɔ̀
njo ku mu ŋɛ. Ǹ mà iyi Jesu inɛ iyi à kpakpa si jĩi ku
gaauui ì waa dɛ ŋa.
6 Kù wa ihɛ̃ má, í jĩ hai si balɛ si bɛi í tako í fɔu. I
naa i cɔ bii í tako wa sũ wo,
7 nɔ i koo ńya ńya i koo i sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa i ni, í jĩ hai si
balɛ. Á cua nŋɛ ikpa Galilee. Bɛi aa yɔɔ ŋa. Iyi ǹ nɛ
an sɔ̃ ŋɛ mbɛ.
8 Ŋɔi à sinda ńya ńya hai bi balɛu do njo. Nɔ baa
do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ didɔ̃ nla nla má. Ŋɔi
à sɛi à koo à sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa laabaauu.
9 Ŋɔi Jesu í kò ŋa í ni, i fɔɔ. Ŋɔi à sɛkɛɛ siɛ wa à naa
à mu kutɛɛ à sɛɛbata si wajuɛ.

10 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. I koo
i sɔ̃ kpaasim ŋa a bɔ Galilee, bɛi aa yɛm.

Idei woo degbe ŋa

11 Waati iyi à wa si kpãa à waa nɛu, inɛ gɔ ŋa si
woo degbe ŋau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa mii iyi í ceu fei.
12 Nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à ce kutɔtɔɔ do
inɛ ngbo ŋau à busi njɛ nɔ à mua sooge ŋau fia nkpɔ
gɔ,
13 à sɔ̃ ŋa à ni, i sɔ̃ inɛ ŋa i ni mɔcɔɛ ŋa à naa idũ
laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi ì waa sĩ njoo ŋa.
14 Bii ilu ilɛu í gbɔ ideu, à mà bɛi aa ka ce ku ba ku
maà kpã ŋɛ iju.
15 Sooge ŋau à gba fiau nɔ à ce bɛi à tɔɔ ŋau. Ŋɔi í
jɔ̀ ideu í fangaa si inɔi Zuifu ŋa hee do nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jɔ̀a mɔcɔɛ ŋa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

16 Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nŋu nɔ mɔcɔ maatakã
ŋau à koo à baa bɛ si iri kuta bii í tako í sɔ̃ ŋa wou.
17 Iyi à yɔɔ, ŋɔi à waa gulɛaa. Amma gɔgɔ ŋa à waa
sika sika.
18 Ŋɔi Jesu í sɛkɛɛ si ŋa wa í ni, yiikoi lele do ti ilɛ
fei à nam nii.
19 Na nŋu, i koo si dimi fei, i ce ŋa mɔcɔm ŋa. Nɔ
i dasi ŋa inyi do irii Baaba do ti Ama do ti Hundei
Ilaaɔ̃.
20 Nɔ ide ŋa iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ fei, i kɔ ŋa si ide ŋau ku
jirima ŋa. Nɔ an maa n wɛɛ do iŋɛ ajɔ fei hee kɔɔi
andunya

Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ
Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282